

Projekt rozvoja územia Vysokých Tatier

Bc. Jozef Jágrik

Diplomová práca
2008

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví
akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jozef JÁGRÍK**
Studijní program: **N 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Finance**

Téma práce: **Projekt rozvoje území Vysokých Tater**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Na základě literární rešerše popište problematiku rozvoje území v regionech.

II. Praktická část

- Analyzujte území Vysokých Tater z hlediska legislativního, ekonomického a environmentálního pro jeho další rozvoj.
- Zpracujte analýzu možností rozvoje území Vysokých Tater.
- Na základě provedených analýz zpracujte a zhodnoťte strategické možnosti rozvoje a dejte doporučení pro daný region.

Závěr

Rozsah práce: cca 70 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- [1] BAŠOVSKÝ, O., LAUKO, V. Úvod do regionálnej geografie. SPN, Bratislava 1990. ISBN 80-86119-61-0.
[2] BUČEK, J. Priestorova ekonomika. SPN, Bratislava 1992. ISBN 80-247-1458-2.
[3] BELAJOVÁ, A., FÁZIKOVÁ, M. Regionálna ekonomika. SPU, Nitra 2002. ISBN 80-86131-63-7.
[4] TVRDOŇ, J., HAMALOVÁ, M., ŽÁRSKA, E. Regionálny rozvoj. SPN, Bratislava 1995. ISBN 80-247-0401-3.
[5] ÚZEMNÝ PLÁN MESTA VYSOKÉ TATRY:
http://www.vysoketatry.sk/main.php?id_menu=14813&firmy_slovenska_flag=0, 10. 09. 2007.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Lucie Tomancová
Ústav managementu
Datum zadání diplomové práce: 14. března 2008
Termín odevzdání diplomové práce: 5. května 2008

Ve Zlíně dne 14. března 2008

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkan

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Predmetom tejto diplomovej práce je regionálny rozvoj územia Tatier, faktory vplývajúce na ich rozvoj a možnosti rozvoja sledovaného územia. V práci teoreticky vymedzujem pojem región, regionálny rozvoj, faktory regionálneho rozvoja a subjekty regionálneho rozvoja. Analyzujem územie Tatier na základe jednotlivých determinantov rozvoja územia a uvádzam ciele a odporúčania pre rozvoj územia Tatier.

Kľúčové slova: Vysoké Tatry, rozvoj, región, životné prostredie

ABSTRACT

The object of this thesis is regional development of Tatras area, elements determining their progress and possibilities of development in tracked territory. I teoretically specify the region, regional development, elements of regional development and subjects of regional development in this document. I analyze the Tatras territory according to particular determinants of area development and I bring purposes and recommendations in development in the Tatras territory.

Keywords: High Tatras, development, territory, enviroment

Touto cestou by som sa chcel poďakovať pani Ing. Lucii Tomancovej, ktorá ma viedla pri tvorbe mojej diplomovej práce, za jej čas a cenné rady. Taktiež ďakujem pánovi Ing. Tomášovi Kukučkovi zo spoločnosti ESIN group, s.r.o. a panovi Ing. Pavlovi Pelikánovi zo spoločnosti J&T Real Estate za ich odborné rady.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE REGIÓNU A REGIONÁLNEHO ROZVOJA	10
1.1 REGIONÁLNY ROZVOJ	12
1.2 FAKTORY REGIONÁLNEHO ROZVOJA	14
1.2.1 Prírodné zdroje a životné prostredie rozvoja regiónov	15
1.2.2 Obyvateľstvo a pracovné zdroje.....	18
1.2.3 Ekonomické činnosti a podmienky rozvoja regiónov	19
1.3 SUBJEKTY REGIONÁLNEHO ROZVOJA	23
1.4 PODNIK A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	25
1.5 PLÁNOVANIE V OBLASTI REGIONÁLNEHO ROZVOJA	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
2 ANALÝZA ÚZEMIA TATIER	33
2.1 TATRANSKÝ NÁRODNÝ PARK.....	33
2.2 LEGISLATÍVA OCHRANY PRÍRODY, NÁRODNÝCH PARKOV A PODNIKANIA	35
2.3 ÚZEMNÝ PLÁN MESTA VYSOKÉ TATRY	41
2.4 ANALÝZA ENVIRONMENTÁLNEJ OBLASTI ÚZEMIA TATIER	45
2.5 ANALÝZA SOCIÁLNEJ OBLASTI ÚZEMIA TATIER	46
2.5.1 Analýza sociálnej oblasti mesta Vysoké Tatry.....	48
2.6 ANALÝZA EKONOMICKEJ OBLASTI ÚZEMIA TATIER.....	49
2.7 ZÁKLADNÉ DOKUMENTY REGIONÁLNEHO ROZVOJA V SR.....	53
2.8 PRÍLEŽITOSTI A PREKÁŽKY V PRÍPADOVEJ ŠTÚDII REGIÓNU TATIER.....	56
3 MOŽNOSTI ROZVOJA ÚZEMIA TATIER	64
3.1 POTENCIÁLNE ZDROJE ROZVOJA REGIÓNU	64
3.2 VÍZIA ÚZEMIA TATIER	70
3.3 SEBESTAČNOSŤ REGIÓNU TATIER	72
3.3.1 Kritériá ekonomickej samostatnosti regiónu.....	72
3.3.2 Environmentálne východiská sebestačnosti regiónu.....	75
3.4 STRATEGICKÉ CIELE A ODPORÚČANIA.....	77
3.4.1 Environmentálny pilier.....	77
3.4.2 Sociálny pilier	80
3.4.3 Ekonomický pilier	84
ZÁVER	89

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	90
ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A ZKRATIEK.....	92
ZOZNAM OBRÁZKOV	93
ZOZNAM TABULIEK	94
ZOZNAM PRÍLOH.....	95

ÚVOD

Tatry sú nevšedným príkladom geografickej krajiny. Kombinujú nesmiernu prírodnú hodnotu s bohatým kultúrnym dedičstvom. Vysoké Tatry sú často zobrazované ako jeden zo symbolov Slovenska, ktorý mal a určite stále má výsostné postavenie v kultúre a mentalite ľudí. Tatry k Slovensku neodmysliteľne patria a ich súčasný stav je značne poznamenaný viacerými negatívnymi vplyvmi, ktoré máme všetci ešte v živej pamäti. To sú hlavné dôvody výberu tejto témy a vypracovania diplomovej práce, ktorá má zachytávať pôsobenie rôznych vplyvov na územie Tatier a tiež potenciálne možnosti rozvoja tohto regiónu.

Cieľom tejto diplomovej práce je vymedziť územie Tatier, zamerať sa na problematiku jeho regionálneho rozvoja, zadefinovať jednotlivé faktory vplyvajúce na rozvoj sledovaného územia, určiť ciele rozvoja do budúcnosti a načrtnúť možné riešenia súčasných problémov v oblasti Tatier.

Práca je rozdelená na tri kapitoly. V prvej kapitole teoreticky vymedzujem pojem región a regionálny rozvoj. Zameriavam sa na základné faktory regionálneho rozvoja a subjekty pôsobiace na regionálny rozvoj.

Druhá kapitola obsahuje analýzu sledovaného územia. V úvode kapitoly hovorím o plánovaní regionálneho rozvoja a základných dokumentoch v oblasti regionálneho rozvoja v Slovenskej republike. Uvádzam legislatívu spojenú s ochranou prírody, charakterizujem Tatranský národný park a analyzujem jednotlivé oblasti rozvoja územia Tatier.

Náplňou tretej kapitoly sú možnosti rozvoja sledovaného územia. Kapitola pojednáva o potenciálnych zdrojoch rozvoja regiónu, obsahuje víziu územia Tatier a ekonomické a environmentálne východiská pre rozvoj regiónu. V poslednej časti kapitoly stanovujem strategické ciele a odporúčania na dosiahnutie týchto cieľov v jednotlivých oblastiach rozvoja územia Tatier.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE REGIÓNU A REGIONÁLNEHO ROZVOJA

V prvej kapitole sa zameriavam na definíciu pojmov región a regionálny rozvoj. Súčasťou kapitoly je aj vymedzenie faktorov, ktoré vplyvajú na regionálny rozvoj a subjektov pôsobiacich v oblasti problematiky regiónu (orientujem sa hlavne na podnik ako jeden zo subjektov). Kapitola obsahuje i definíciu plánovania v oblasti regionálneho rozvoja a jednotlivé kroky pri strategickom plánovaní rozvoja regiónu.

Pojem región je podobne ako termín „bod“ v matematike bežne používaný, ale s jeho definovaním sú problémy. Na jeho definíciu je toľko názorov, z koľkých pohľadov je skúmaný a hodnotený. Región môžeme definovať z pohľadu geografického, ekonomického i sociálneho. Z geografického pohľadu Bašovský a Lauko považujú región za zložitý dynamický priestorový systém, ktorý vznikol na zemskom povrchu na základe interakcie prírodných a socio-ekonomických javov. [1]

Rada Európy v návrhu charty o regionalizácii (Draft Community Charter of Regionalisation) preferuje definíciu, ktorá v sebe zahŕňa dnes tak preferovaný ľudský rozmer a definuje región ako územie, ktoré z geografického hľadiska vytvára výraznú entitu alebo zoskupenie podobných území na báze historickej kontinuity a ktorého obyvateľstvo spájajú určité spoločné črty a pranie udržať a ďalej rozvíjať svoju identitu s cieľom podnecovať kultúrny, sociálny a hospodársky rozvoj.

Tvrdoň hovorí, že „všeobecne sa región chápe ako základná jednotka, na ktorú možno členiť priestor. Ak za takýto väčší celok považujeme národné hospodárstvo, potom región je jeho dynamický prvok – bohato štruktúrovaný, vyznačujúci sa ekonomickými, geografickými, sociálnymi, kultúrnymi, historickými, národnostnými a ďalšími znakmi. Na základe toho môžeme uviesť **základné charakteristiky regiónu:**

1. prírodno-geografické znaky,
2. hospodárska štruktúra,
3. vysoká intenzita vnútroregionálnych väzieb,
4. vzťahy s inými regiónmi,
5. rozvoj sa uskutočňuje najmä na základe vlastných zdrojov,
6. spoločensko-nadstavbové znaky.“ [10]

Na základe vyššie uvedenej definície regiónu môžeme povedať, že región je:

- územie charakterizované určujúcou ekonomickou činnosťou, ktorá rozhodujúcou mierou ovplyvňuje rozvoj regiónu,
- územie vyznačujúce sa určitou kultúrno-sociálnou štruktúrou,
- územie vyznačujúce sa určitými záujmami spoločnosti, ktoré v ňom žije.

Tvrdoň **ekonomický región** charakterizuje ako „lokálne územie národohospodárskeho systému, vymedzené spádovou oblasťou určujúcej ekonomickej činnosti a vyznačujúce sa určitou socio-kultúrnou štruktúrou, ktorá v dynamickej interakcii s vývojom ekonomických charakteristík daného regiónu formuluje na samosprávnom princípe určitý regionálny dlhodobý alebo krátkodobejší ekonomický záujem a stáva sa jeho nositeľom vo vzťahu k štátnym hospodársko-politickým a správnym orgánom.“ [10]

Ivaničková chápe ekonomický región ako **predmet poznávania, nástroj skúmania a nástroj činnosti**. [5]

Región ako predmet poznávania

Doteraz neboli vypracované jednoznačne prijaté metódy, ktoré by umožňovali vymedzenie najvšeobecnejších regiónov schopných uspokojiť všetky požiadavky a všetky vedecké a praktické ciele. Regióny sa vymedzujú z hľadiska určitých cieľov a istých spoločenských potrieb.

Región ako nástroj skúmania

Koncepcia ekonomického regiónu ako nástroja skúmania, resp. priestorovej analýzy vychádza zo vzájomných väzieb ekonomickej činnosti, jej funkčnosti a štruktúry vo vzťahu k priestoru.

Na základe priestorovej analýzy môžeme vyčleniť **tri kategórie regiónov**:

- a) **homogénny (rovnorodý) región**: odvodzuje sa od jednej dominantnej charakteristiky, ktorá určuje charakter regiónu a jeho funkciu v celej priestorovej štruktúre národného hospodárstva. Homogénne regióny z hľadiska funkcionálneho usporiadania môžu mať podobu homogénnych individuálnych (neopakovateľné územné indi-

víduá istej zvolenej kriteriálnej vlastnosti) alebo typologických regiónov (zoskupené do určitého typu na základe opakujúcej sa kriteriálnej vlastnosti).

- b) **nodálny (uzlový) región**: vyjadruje priestorové vzťahy územného jadra k jeho zázemiu alebo je to územie vnútorne späté smerom a silou väzieb medzi uzlami. Tieto vzťahy vyplývajú z priestorovej sociálno-ekonomickej aktivity spoločnosti na určitom území. Takýto región sa vyznačuje vnútornými väzbami a jeho hranica vedie tam, kde sa už vnútorné väzby oslabujú a kde sa začínajú prejavovať väzby iného jadra. Nadstavbou nodálneho regiónu je tzv. **polarizovaný región**, ktorého existenčnou podmienkou je, že v ňom nevystupujú väzby len v území, ale aj ekonomicke (funkcionálne) väzby.
- c) **komplexný región**: predstavuje syntézu homogénno-funkcionálneho a uzlovoštruktúralného usporiadania. Komplexný ekonomický región vyjadruje, že v procese jeho formovania sa zachováva proporcionálny a všestranný rozvoj jednotlivých častí národného hospodárstva existujúcich na danom území a tiež spája rovnako elementy štruktúry a rozvoja, ako i evolúciu funkcií v čase a v priestore.

Región ako nástroj činnosti

Vzťahuje sa na územie určujúceho jednotku územnej organizácie štátu. Túto jednotku nazývame **regiónom územnej organizácie**. Región ako nástroj činnosti je chápaný ako nástroj regionálnej politiky. [5]

1.1 Regionálny rozvoj

Ivaničková hovorí, že „súčasťou každého rozvoja je rast. **Rozvoj** je javom dynamickým, procesom zmien, ale aj stav dosiahnutý vďaka zmenám. Preto hovoríme nie len o procese rozvoja, ale aj o stave rozvoja a štádiách rozvoja. Podstatou rozvoja je teda dynamika a proces, ktoré vznikajú pri zmenených a progresívnych parametroch početných rastových faktorov. Všeobecne platí, že bez rastu k rozvoju nemôže dôjsť a rast vždy k určitému rozvoju vedie. Aká je povaha tohto rozvoja, či má priaznivé či nepriaznivé dôsledky nevyplýva len z rastu, ale je dané i radom iných faktorov a podmienok.“ [5]

Podľa Tvrdoňa môžeme **ekonomický rozvoj** definovať: „ako dlhodobý vzostup schopnosti ekonomiky poskytovať obyvateľstvu rozmanité tovary a služby. Táto schopnosť je založená na vývoji technológií a na inštitucionálnych a systémových zmenách, ktoré s rozvojom súvisia.“ [10]

Ekonomický rozvoj je spojený s priestorovou dimenziou, čerpá z kumulatívnych efektov, ktoré sú aktivizované priestorovou makro a mikrofunkcionálnou blízkosťou. **Regionálny rozvoj** je teda individuálna schopnosť regiónov produkovať s komparatívnymi výhodami tovary a služby, ktoré sú požadované národnými a medzinárodnými trhmi. Regionálny rozvoj môžeme definovať aj ako regionálnu schopnosť udržiavať dynamicky primeranú špecifickú úroveň v medziregionálnej a medzinárodnej del'be práce, a to vďaka efektívnemu a tvorivému využívaniu zdrojov, ktorými je vybavený daný región. [5]

Regionálny ekonomický rozvoj je integrálnou súčasťou národohospodárskeho rozvoja. Je to proces zahrňujúci všetkých zúčastnených tohto procesu (vládu, podniky, inštitúcie, domácnosti a jednotlivcov) v interakcii s ekonomickými, sociálnymi a kultúrnymi aktivitami ako dôležitými faktormi rozvoja vzťahujúcimi sa len na rozdielne aspekty rovnakého procesu. Regionálny ekonomický rozvoj spôsobuje štrukturálne zmeny v regionálnej ekonomike, v sociálnych a kultúrnych postojoch obyvateľstva, sídelnom systéme, inštitucionálnej a administratívnej oblasti. Regionálny ekonomický rozvoj je dlhodobý proces, z tohto hľadiska ide o systematické zlepšovanie konkurencie hospodárskych subjektov a životnej úrovne obyvateľstva, ako aj potenciálneho hospodárskeho rastu regiónov pričínajúcich sa o sociálno-ekonomický rozvoj krajiny ako celku. [5]

Podľa práce Maiera a Todtlinga existuje tzv. „magický päťuholník rozvoja“ [7], ktorý obsahuje tieto prvky:

1. rast,
2. práca,
3. rovnosť/spravodlivosť,
4. participácia,
5. nezávislosť/samostatnosť.

Základné **charakteristiky** regionálneho ekonomického rozvoja sú podľa Bučeka rast produktu na obyvateľa, rast produktivity, vysoká miera štrukturálnej transformácie ekonomiky a vysoká miera urbanizácie a modernizácie. [3]

O **regionálnom ekonomickom rozvoji** možno podľa Hamalovej hovoriť, ak:

- je zabezpečený autonómny rast reálneho dôchodku na obyvateľa v regióne,
- zvýšenie efektívneho dopytu vytvára v regióne trh pre rast výroby,
- stupeň zvýšenia vývozu z regiónu je väčší než stupeň zvýšenia jeho dovozu,
- zvyšuje sa stupeň regionálnej výmeny a obchodných vzťahov s inými regiónmi v národnom hospodárstve i v zahraničí,
- existujú a permanentne sa vytvárajú úspory v regióne. [6]

Podobne ako existuje vzťah medzi rozvojom a regiónom, existuje určitá **spätná väzba i medzi regiónom a jeho ekonomických rastom**. Priestor na jednej strane pôsobí na ekonomické procesy, ktoré v ňom prebiehajú, na druhej strane ekonomické procesy pôsobia na priestor a transformujú ho. Región svojou vybavenosťou má schopnosť rast reprodukovať v závislosti od rozvinutosti podmienok rastu a od zmien regionálnej štruktúry. [3]

1.2 Faktory regionálneho rozvoja

Belajová uvádza, že z hľadiska lokalizácie a rozhodovania o ich rozvoji a využití sa faktory regionálneho rozvoja členia na:

- **endogénne** (vnútorné), nachádzajúce sa v regióne a o ich využití rozhodujú aktéri rozvoja alokovaní v regióne,
- **exogénne** (vonkajšie), ktoré sa formujú mimo regiónu a región sa im musí prispôbiť, [2]

Medzi faktory endogénneho rozvoja regiónu radí Belajová prírodné podmienky a geografický potenciál, obyvateľstvo, hospodárstvo (podniky tvoriace ekonomickú štruktúru).

ru regiónu), infraštruktúru technickú a sociálnu, urbanistický potenciál, samosprávny manažment. [2]

Tvrdoň hovorí, že každý región disponuje zdrojmi, ktoré majú **dvojaký charakter** a pôsobia ako:

- faktory rozmiestňovania (z hľadiska objektu rozmiestňovania),
- faktory regionálneho rozvoja (z hľadiska regiónu).

Tvrdoň ďalej hovorí, že **regionálne zdroje** vo funkcii faktorov regionálneho rozvoja môžu byť samotné objektom rozmiestňovania. To znamená, že ten istý zdroj, ktorý vo vzťahu k objektu vystupoval ako faktor jeho rozmiestňovania, vzťahujúci sa na príslušné územie, sa môže skúmať ako faktor regionálneho rozvoja. Súbor faktorov regionálneho rozvoja tvorí potenciál regionálneho rozvoja. Zdroje a iné javy, ktoré sa nachádzajú mimo regiónu a vplývajú na jeho rozvoj, predstavujú vonkajšie podmienky regionálneho rozvoja. Rozmiestňovanie a regionálny rozvoj sú navzájom prepojené procesy. Formou ich zjednotenia je racionálne priestorové usporiadanie.

Regionálne vnútorné zdroje a vonkajšie podmienky vystupujú ako faktory regionálneho rozvoja. Medzi základné faktory regionálneho rozvoja patria:

1. prírodné zdroje a životné prostredie (environmentálne determinanty),
2. obyvateľstvo a pracovné zdroje (demografické a sociálne determinanty),
3. ekonomické činnosti a podmienky rozvoja regiónov (ekonomické determinanty):
  - a) produkčné činnosti,
  - b) sociálna vybavenosť,
  - c) technická vybavenosť. [10]

1.2.1 Prírodné zdroje a životné prostredie rozvoja regiónov

Podľa Tvrdoňa majú **prírodno-geografické podmienky** v rozvoji regiónov zvláštny význam. Ovplyvňujú ekonomický rozvoj v regióne tým, že vytvárajú podmienky pre lokalizáciu ekonomických činností, vplývajú na formovanie sídelnej štruktúry v regióne a ovplyvňujú spôsob života obyvateľov v regióne. Každý región možno charakterizovať odlišnými prírodno-geografickými podmienkami. Je to dané polohou regiónu v rámci šir-

šieho priestoru (štátu), pričom dochádza k integrovanému vzájomnému pôsobeniu jednotlivých zložiek prírodného prostredia a sociálno-ekonomických činností v regióne. [10]

Medzi **prírodno-geografické podmienky**, ktoré majú vplyv na rozvoj regiónu, podľa Tvrdoňa patria:

- rozloha územia,
- orografické pomery,
  - geologické pomery,
  - geomorfologické pomery,
- klimatické pomery,
- vodné pomery,
- vegetačný kryt a živočíšstvo.

Uvedené podmienky pôsobia v rôznej intenzite v závislosti podľa sociálno-ekonomických činností, ktoré sú lokalizované v regióne.

V nasledujúcej časti sa budem podrobnejšie zaoberať jednotlivými prírodno-geografickými podmienkami, ktoré majú vplyv na rozvoj regiónu. [10]

Rozloha územia

Pod rozlohou územia z hľadiska regionálneho rozvoja a lokalizácie ekonomických činností chápeme predovšetkým **záber pôdy**. Ekonomicky pôsobí pôda ako lokalizačný faktor najmä prostredníctvom **cien pozemkov** (pôdy).

Osobitne treba pristupovať k pôde v produkčných **poľnohospodárskych regiónoch**, kde je potrebné sledovať zmeny v štruktúre plôch poľnohospodárskych, lesných, zastavaných, dopravných a pod.

Orografické pomery

Tieto pomery sa týkajú predovšetkým vlastností terénu, ktoré sú typické pre príslušný región. Z hľadiska prírodných faktorov sú určujúcim činiteľom pre urbanizované prostredie a v regionálnej dimenzii sa prejavujú ako významné faktory určujúce charakter regiónu. Patria sem pomery geologické (zloženie a stavba zemskej kôry) a geomorfologické (tvar a vlastnosti zemského povrchu).

Klimatické pomery

Klimatické pomery sa podieľajú na vytváraní **kvality prírodného prostredia**. Pre nás majú význam údaje o zrážkach, priemerných teplotách, slnečných dňoch, vetre, hmlách, kvalite ovzdušia a pod. Dôležité sú údaje o podnebí veľkých krajinných celkov, veľmi dôležité sú i údaje mikroklimatické, keď vzhľadom na veľkú členitosť územia dochádza pomerne k veľkým klimatickým rozdielom.

Vodohospodárske pomery

Vodné pomery rozdeľujeme na **podpovrchové vody** (podzemné zdroje pitných vôd, pramene liečivých a termálnych vôd) a **povrchové vody** (vodné toky a vodné plochy).

Vegetačný kryt a živočíšstvo

Vegetačný kryt a živočíšstvo nemajú priamy vplyv na rozvoj regiónu. Ich význam spočíva v tom, že sú organickou súčasťou krajiny a že práve tu dochádza k najvýraznejším zásahom človeka, ktoré spôsobili veľkú diferenciáciu rastlinných a živočíšnych druhov.

Životné prostredie

Ekonomické aktivity svojou priestorovou blízkosťou neposkytujú iba úspory, ale môžu si navzájom sebe i obyvateľstvu spôsobovať škody. Priestorová koncentrácia škôd vzniká najmä v problémových regiónoch, kde dochádza k prelínaniu škôd problémových odvetví (chemický priemysel, doprava, cementárne, hutníctvo, banský priemysel atď.).

V priestorovej ekonomike sa usmerňovanie vzťahu ekonomická činnosť – priestor – životné prostredie v najkoncentrovanejšej podobe rieši v priestorovom usporiadaní hospodárstva, v konkrétnej podobe optimálneho rozmiestnenia a usporiadania ekonomických aktivít. **Rozhodujúcim kritériom** pritom je, že nemôže byť optimálnym také **rozmiestnenie ekonomických aktivít**, ktoré nie je zároveň optimálnym aj vo vzťahu k **životnému prostrediu**.

Rozmiestnenie ekonomických aktivít sa z hľadiska životného prostredia skúma zaťažením príslušného územia, ktoré je výslednicou celého radu faktorov. Skúma sa jednak

dopad na jednotlivé zložky životného prostredia (ovzdušie, voda, pôda, flóra, fauna, odpadky, hluk), jednak na jednotlivé funkčné okruhy životného prostredia (obytné, pracovné, rekreačné prostredie).

Prírodné podmienky môžu negatívne účinky zvyšovať alebo znižovať. Z hľadiska druhu produkcie, ukazuje sa potreba popri skúmaní náročnosti príslušnej produkcie na tradičné faktory rozmiestňovania, skúmať aj ekologickú náročnosť príslušnej produkcie. Z tohto hľadiska môže byť produkcia **ekologicky náročná** alebo **ekologicky úsporná**.

Súčasnú ekonomickú podmienku ako aj rozmiestňovacie prístupy znevýhodňujú ekologicky úspornú produkciu, resp. riešenia v porovnaní s materiálno či pracovne úspornými činnosťami, ktoré však negatívne vplyvajú na životné prostredie. Zvlášť treba zachytiť tendenciu, v ktorej sa druhotné suroviny stávajú novým lokalizačným faktorom. [10]

1.2.2 Obyvateľstvo a pracovné zdroje

Skúmanie **obyvateľstva** ako subjektu regionálneho rozvoja možno uskutočniť na základe Tvrdoňových tvrdení z **dvoch hľadísk**:

- sociálnych vzťahov obyvateľstva v regióne,
- ekonomických väzieb obyvateľstva a činností v regióne.

Základom skúmania **sociálnych vzťahov** v regióne je charakterizovanie obyvateľstva ako individuálneho a kolektívneho regionálneho subjektu. Subjektom individuálnej aktivity v regióne sú ľudia, ktorí sú tiež nositeľom regionálnych záujmov a cieľov ako i nevyhnutným základom všetkých činností v regióne. Kolektívne regionálne subjekty sú výsledkom spoločenskej formy regionálnych aktivít, ktoré môžu byť inštitucionalizované vo forme rôznych územných spoločenstiev.

Okrem uvedených sociálnych väzieb obyvateľov žijúcich v regiónoch, významné miesto má skúmanie **demografického potenciálu obyvateľstva** regiónu vo väzbe na ekonomický rozvoj a rozmiestňovanie ekonomických aktivít. Rozmiestňovanie obyvateľstva a rozmiestňovanie ekonomických aktivít sú navzájom prepojené procesy.

Medzi **základné demografické charakteristiky** obyvateľstva regiónu patria:

- počet obyvateľov a jeho základné kategórie,
- dynamika vývoja obyvateľstva,
- demografická štruktúra obyvateľstva,
- dynamika pohybu obyvateľstva,
- domácnosti a ich štruktúra.

Pri rozmiestňovaní ekonomických aktivít treba vychádzať z **reprodukcie obyvateľstva**. Reprodukcia obyvateľstva spôsobuje zmeny stavu obyvateľstva a pohyb obyvateľstva. Jedným z najdôležitejších javov v regióne je **pohyb obyvateľstva**. [10]

1.2.3 Ekonomické činnosti a podmienky rozvoja regiónov

Pod činnosťou v najširšom zmysle slova rozumieme každé konanie alebo proces pre uspokojovanie potrieb s cieľovým zameraním. Pre naše potreby bude potrebné vytvoriť do určitej miery modifikovanú **klasifikáciu činností** do celkov z hľadiska ich priestorového nároku alebo prejavu. Z tohto hľadiska môžeme činnosti deliť na:

- produkčné (všetky druhy výrobných činností),
- sociálnu vybavenosť (činnosti spojené s bývaním a v rámci nich všetky činnosti sprostredkujúce kultúrno-spoločenské aktivity, rozličné druhy vybavenia sídiel, činnosti spojené s turistikou, oddychom a liečbou),
- technickú vybavenosť (predmety a prostriedky komunikácie a siete v najširšom zmysle slova).

V nasledujúcej časti práce sa detailnejšie zameriam na jednotlivé časti ekonomickej činnosti vplývajúce na rozvoj regiónov.

Produkčné činnosti

Ekonomické činnosti najviac ovplyvňujú rozvoj regiónu. Pritom je potrebné si uvedomiť, že tu ide o vzájomne podmienený vzťah. Stupeň koncentrácie ekonomických čin-

ností v regióne je rôzny, a tým vplýva na diferencovaný rozvoj jednotlivých regiónov. Ekonomické činnosti jednak využívajú podmienky pre svoju lokalizáciu v regióne a na druhej strane svojou aktivitou vplývajú na tieto podmienky.

V regionálnej dimenzii sa môžeme stretnúť so všetkými **druhmi výrob.** Výrobný profil územia je obyčajne určený nosným odvetvím, pre ktoré územie spĺňa požiadavku zabezpečenia surovín, pracovných síl a disponuje ďalšími vhodnými územno-technickými predpokladmi.

Sociálna infraštruktúra regiónu

Sociálna infraštruktúra má významné miesto v uspokojovaní potrieb obyvateľstva. Do týchto **činností zaradujeme** bývanie, kultúrno-spoločenské činnosti, rozličné druhy vybavenia regiónov a zotavovacie činnosti.

Pod pojmom **bývanie** chápeme vytvorenie takého prostredia pre človeka, v ktorom môže uspokojiť svoje základné životné potreby. V užšom zmysle slova reprezentuje takéto prostredie byt, v širšom zmysle slova obytné prostredie a v najširšom zmysle slova celkové životné prostredie.

Technická infraštruktúra regiónu

Technická infraštruktúra je **závažným** a veľmi **rozsiahle členeným** rozmiestňovacím a rozvojovým faktorom regiónu. **Špecifické znaky technickej infraštruktúry** ako rozmiestňovacieho faktora vyplývajú z toho, že:

- kapacity technickej infraštruktúry majú malú mobilitu ako aj malú flexibilitu prispôsobenia sa novým podmienkam,
- výkony infraštruktúry musia byť v každom čase k dispozícii, mali by pokrývať všetky aktuálne nároky, inak sú limitujúcim faktorom, pretože výkony infraštruktúry nemožno ukladať do zásoby,
- zariadenia infraštruktúry sa vyznačujú dlhou životnosťou, čo je dané vysokým podielom stavebných častí.

Významnú skupinu zariadení technickej infraštruktúry tvorí **dopravná sieť**. Priestorové rozloženie výroby, obyvateľstva, zariadení sociálnej infraštruktúry vyžaduje prekonávať vzdialenosť. **Doprava** sa preto od začiatkov priestorovej teórie považuje za závažný faktor lokalizácie ekonomických aktivít a regionálneho rozvoja.

Ďalšou významnou skupinou technickej infraštruktúry je **energetická sieť**. Zabezpečenie energie v priestore sa uskutočňuje prostredníctvom siete energetických zariadení, pričom je potrebné ich rozvoj koordinovať s rozvojom ekonomických aktivít a spotrebou obyvateľstva v regióne.

Významným limitujúcim zdrojom rozvoja regiónu sú i **vodné zdroje**. Nároky na vodné zdroje rastú po kvantitatívnej stránke (úžitková voda pre priemyselné použitie) ako i po kvalitatívnej stránke (voda pre potravinársky priemysel a obyvateľstvo). [10]

Mestá a regióny v strednej Európe sa vyrovnávajú s tým istým problémom ako mestá a regióny v severnej Amerike a v západnej Európe. Ako náhradu za zaniknutý priemysel musia budovať novú ekonomickú bázu stavaním na komparatívnych výhodách lokálnej ekonomiky. Jedným z najlepších prostriedkov ako budovať komparatívnu výhodu je identifikácia bariér trhu brániacich miestnym firmám začínať činnosť, rozvíjať sa alebo sťahovať do daného regiónu a korekcia týchto trhových bariér. Maiera a Tödtling uvádzajú sledovné **klúčové princípy rozvoja regiónu**:

Princíp 1: zameranie na ekonomickú bázu

Prvou zásadou ekonomického rozvoja v regióne je podniknúť opatrenia, ktoré priamo alebo nepriamo napomôžu konkurencieschopnosti firiem primárnej sféry. Sú to také firmy, ktoré iným predávajú tovar alebo služby. Určujú stupeň rozvoja regiónu.

Sekundárne firmy poskytujú tovar a služby primárnym firmám (napr. výroba súčiastok, energie, finančné, účtovnícke a právne služby). Sekundárna firma zvyčajne poskytuje služby viacerým primárnym firmám.

Terciárne firmy poskytujú tovar a služby obyvateľom mesta a regiónu.

Princíp 2: stavanie na komparatívnych výhodách

Druhou zásadou regionálneho rozvoja je identifikácia komparatívnych výhod a stavanie na nich v rámci regionálnych, celoštátnych a medzinárodných trhov. Zákon komparatívnej výhody hovorí, že obchod je vzájomne výhodný vtedy, keď sa každá ekonomika špecializuje na také výrobky a služby, v ktorých je relatívne najefektívnejšia.

Zákon komparatívnej výhody znamená, že prosperita regiónu je závislá na už existujúcich, prípadne nových primárnych firmách, výrobky a služby ktorých majú komparatívnu výhodu v rámci trhu danej krajiny a v rámci medzinárodných trhov. Nanešťastie sa v strednej Európe mnohé závody a továrne rozvíjali na základe potrieb centrálného plánovania a nie na základe komparatívnych výhod na trhu. V dôsledku toho mnohé zanikli, iné sú reštrukturalizované, prípadne znižujú výrobu.

Princíp 3: korigovanie trhových bariér

Trhové bariéry zahrňujú množstvo problémov, ktoré bránia ekonomike, aby fungovala čo najefektívnejšie. Trhy sú ekonomicky efektívne, ak tovary a služby prúdia od všetkých dodávateľov k odberateľom v cene, ktorá najúplnejšie odráža prírastkové náklady výroby.

Princíp 4: riešenie príčin, nie symptómov

Ak sa napríklad do určitého regiónu jednoducho pritiahnú firmy bez toho, aby sa zistilo, prečo sem firmy neprichádzajú alebo nevznikajú z vlastnej vôle, je vysoko pravdepodobné, že firma, ktorá sem prišla, o niekoľko rokov odíde alebo skrachuje. Ak však bude región korigovať trhové bariéry brániace firmám, aby sem prišli, celé úsilie o obnovu regiónu bude v konečnom dôsledku oveľa úspešnejšie.

Princíp 5: využitie potenciálu územia

Potenciál územia tvoria prírodno-geografické podmienky a obyvateľstvo regiónu. Prírodno-geografické podmienky sú stále, krátkodobu sa nemenia. Obyvateľstvo je naopak dynamickým prvkom regiónu, ktorý sa v čase mení. [7]

1.3 Subjekty regionálneho rozvoja

Rozvoj v regióne uskutočňujú a podmieňujú jednotlivé trhové subjekty. Každý z nich sa na rozvoji podieľa inou mierou a formou. Z tohto dôvodu je nesmierne dôležitá koordinácia všetkých účastníkov tak, aby viedla k spoločnému cieľu. Podľa Belajovej me-dzi tieto subjekty patria:

- firmy,
- domácnosti,
- štát (štátna správa),
- samospráva,
- iné.

Firmy

Lokalizačné rozhodnutia podnikov jednoznačne majú vplyv na priestorovú štruktúru. Firmy vytvárajú ponuku práce a prostredníctvom miezd zabezpečujú príjmy obyvateľstvu. Ich základnou činnosťou je aj produkcia výrobkov a služieb (tvorba ponuky). Určujú, kde v priestore budú vyvíjať svoje výrobné, obchodné, vývojové či administratívne aktivity. Podnik môže mať sústredené všetky svoje aktivity v jednej lokalite alebo ich môže rozmiestniť vo viacerých lokalitách. Na priestorovú štruktúru nemajú vplyv len lokalizačné rozhodnutia podnikov. Podniky štruktúrujú priestor aj mnohými inými rozhodnutiami, a tak sa podieľajú na vytváraní rámcových podmienok rozhodnutí iných podnikov alebo iných subjektov. Napríklad rozhodnutie o odbytovej sieti podstatne ovplyvňuje priestorovú štruktúru odbytového trhu podniku alebo politika skladovania priestorové rozširovanie nákupného trhu. Mzdová politika spätne účinkuje na regionálne príjmy a určuje okruh, v ktorom sa môžu mobilizovať pracovné sily pre podnik. Regionálne príjmy zasa ovplyvňujú dopyt po iných produktoch, ktoré pochádzajú buď z daného alebo aj i iného regiónu.

Domácnosti

Súkromné domácnosti vystupujú v regionálnej štruktúre ekonomiky na jednej strane ako koneční spotrebitelia tovaru a služieb (nositelia regionálneho dopytu), na druhej strane

pri ponuke zdrojov, čiže ako pracovné sily. Domácnosti sú hlavnými aktérmi v procese verejnej voľby, keď rozhodujú o volených predstaviteľoch štátnej správy a samosprávy, čím sa priamo a aktívne podieľajú na formovaní politiky, ktorá rozhodne o alokácii verejných zdrojov.

Štát

Štát uskutočňuje mnohé rozhodnutia, ktoré vplyvajú na priestorovú štruktúru. Na jednej strane sa podieľa na kvalite rôznych lokalít, na druhej sám prijíma lokalizačné rozhodnutia pri umiestňovaní verejných zariadení. Štát ovplyvňuje štruktúru formovaním rámcových politických a sociálnych podmienok na spolužitie ľudí a na ich ekonomickú činnosť. Vyberá dane a poplatky (v rámci jednotlivých štátov či regiónov sa môžu výrazne odlišovať), vytvára právny poriadok a poskytuje množstvo verejných zariadení.

Jednou z dôležitých úloh štátu je aj poskytovanie rôznych infraštruktúrnych zariadení (vytvorenie cestnej, železničnej a komunikačnej siete). Ich úroveň je regionálne rozdielna z dôvodu vyhovujúcejších podmienok niektorých regiónov.

Samospráva

Úloha samospráv spočíva v čoraz väčšej váhe a v zodpovednosti za regionálny rozvoj na im zverenom území. Štát deleguje svoje právomoci predstaviteľom samospráv a necháva rozhodnutia v určitých oblastiach v ich pôsobnosti.

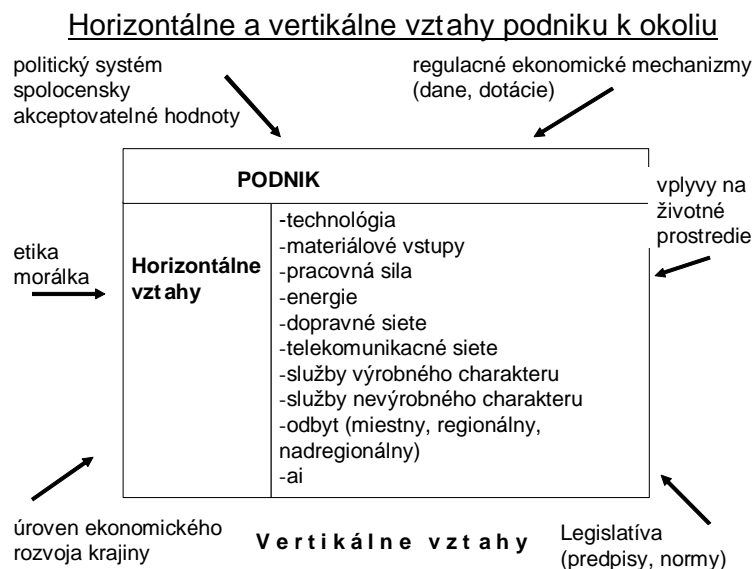
Ďalšími subjektmi regionálneho rozvoja môžu byť napríklad organizácie tretieho sektora, ktoré svojou činnosťou vyplňajú medzery v regióne v činnostiach, ktoré nie sú prioritou ostatných subjektov. [2]

1.4 Podnik a životné prostredie

Podnik ako jeden zo základných subjektov trhovej ekonomiky nie je izolovaným vo svojej činnosti a pôsobení na trhu. Podnik existuje vždy v určitej časovej a priestorovej realite. Priestorová realita predstavujú prvky okolia, ktoré ho obklopujú a s ktorými má podnik vzájomné väzby, ktoré môžu byť horizontálne a vertikálne.

V nasledovnej schéme uvádzam vzťahy podniku k jeho okoliu:

Obr. 1. Vzťahy podniku k okoliu

Zo schémy je zrejmé, že podnik svojou činnosťou vplyva na životné prostredie a samotné životné prostredie má vplyv na podnik. Svetová ekonomika sa snaží nastúpiť trend ekologicky priaznivých vplyvov podnikov na životné prostredie. Táto snaha však naráža na finančnú náročnosť ekologicky neškodných produktov a služieb.

Environmentálne obavy však nadobudli taký význam, že tvorcovia legislatívy, ale aj niektorí znečisťovatelia začali prisudzovať environmentálnym aspektom vyššiu prioritu v porovnaní s minulosťou. Podľa publikácie Environmentálna politika v medzinárodnom

kontexte je najdôležitejší štýl a prístup podnikania k environmentálnej politike. Táto publikácia uvádza, že možno rozlíšiť štyri základné prístupy:

1. Prístup voľného trhu a samoregulácie

Je to prístup, ktorý hovorí, že trh sám o sebe pracuje dobre na základe trhového mechanizmu a že to, čo chcú občania, môže trh zabezpečiť prostredníctvom snahy podnikateľov o zisk. Ak podnikateľský subjekt takýto tovar a služby nezabezpečí, bude to znamenať, že začne strácať podiel na trhu, bude klesať jeho ziskovosť a nakoniec skrachuje. Medzi podnikateľmi je rozšírený názor, že environmentálne spôsobilí sa stanú vtedy, keď to od nich začnú požadovať ich zákazníci.

2. Reformistický prístup a finančné stimuly

Reformistický prístup akceptuje, že trhový mechanizmus má veľmi dôležitú úlohu a stratégie environmentálneho manažmentu môžu byť zdrojom konkurenčnej výhody. Predpokladá tiež, že firmy, spotrebiteľia a trh potrebujú stimuly na to, aby začali smerovať k environmentálne lepším výsledkom. V tomto prípade je trhový mechanizmus doplnený vhodnými finančnými stimulmi s cieľom motivovať podnikateľa k prijatiu lepších rozhodnutí. Dôraz sa kladie hlavne na použitie daní a subvencií, slúžiacich na stimulovanie environmentálne zodpovedného správania spoločnosti a spotrebiteľov.

3. Intervencionistický prístup a legislatíva

Intervencionisti nezavrhnú trhovú nástroje, ale chcú vidieť priamu kontrolu podnikania. Tvrdia, že na to, aby prinútili najviac znečisťujúce odvetvie priemyslu zlepšiť správanie, je potrebná legislatíva. Tvrdia tiež, že tento prístup k environmentálnej politike je lepší ako iné formy, pretože práve legislatíva je v prvom rade zodpovedná za to, že firmy integrujú environmentálne kritéria do svojich aktivít. Uvedomujú si, že absencia environmentálnej legislatívy v jednej krajine môže poskytnúť podnikom tejto krajiny nespravodlivú konkurenčnú výhodu. Preto presadzujú zvýšenú medzinárodnú reguláciu.

4. Radikálny prístup

Tento prístup celkom otvorene tvrdí, že sa treba zamyslieť nad zásadnými spôsobmi, akými sa podnikanie uskutočňuje, nad spôsobmi, akým systém núti komerčnú sféru fungovať a nad spôsobom organizovania podnikov (a ľudí v nich), ktoré sú zodpovedné za také výrazné poškodenie životného prostredia. Radikáli by sa čoraz viac spoliehali na spoluprácu a partnerstvo, skôr než na konkurenciu a individualizmus. Zdôrazňujú veľké nezrovnalosti medzi krajinami, ktoré sú hlavnou prekážkou pri dosiahnutí trvalo udržateľného rozvoja. Zároveň sú znepokojení dlhodobým vplyvom súčasného priemyslu na budúce generácie. Kladú si otázku, či je súčasná štruktúra schopná zabezpečiť také zlepšenie životného prostredia v medzinárodnom rozsahu, aby sa zvrátili deštruktívne trendy.

Každý z týchto zovšeobecnených prístupov má svoje výhody a nevýhody. Prvé tri sa však navzájom nevylučujú a v poslednej dobe zavádzanie prvkov jedného či viacerých z nich môžeme pozorovať v environmentálnej politike jednotlivých podnikov. [4]

1.5 Plánovanie v oblasti regionálneho rozvoja

Podľa Maiera **plánovaním** môžeme označiť „činnosť smerujúcu k ovplyvňovaniu budúcich dejov tak, aby sme dosiahli vopred stanovených cieľov. Každé plánovanie postupuje od stanovenia cieľov (čo chceme) cez analýzu stavu, možností a prostriedkov ako budúcnosť ovplyvniť (ako sme na tom), koncepciu vlastného aktívneho chovania, ktoré by malo za daných podmienok viesť k dosiahnutiu cieľov (ako na to) až k realizácii zámerov. Každé plánovanie by malo v sebe taktiež obsahovať zabudovaný systém spätných väzieb, ktoré korigujú celý proces tak, aby odpovedal stále sa meniacim podmienkam prostredia, v ktorom sa odohráva.“ [8]

Jedným z prístupov k riešeniu problematiky plánovania v oblasti regionálneho rozvoja je aj metodika **strategického plánovania**. Strategické plánovanie predstavuje systematický spôsob ako organizovať zmeny a vytvárať v celej spoločnosti široký konsenzus a spoločnú víziu pre rozvoj regiónu. Ide o tvorivý proces, ktorý určí problémové oblasti a

nájde zhodu ohľadom stanovených cieľov a opatrení, ktoré, ak budú naplnené, pomôžu riešiť situáciu v týchto problémových oblastiach.

Proces strategického plánovania v oblasti regionálneho rozvoja v sebe zahŕňa nasledovné kroky: analýza územia a prieskum názorov obyvateľstva, SWOT analýza, problémová analýza, strategická vízia, stanovenie strategických a špecifických cieľov, určenie opatrení a priorít, realizácia a monitoring.

Analýza územia a prieskum názorov obyvateľstva

Cieľom analýzy územia je posúdiť lokálne charakteristiky a trendy na pozadí regionálneho, resp. národného vývoja a určiť tak zhody alebo naopak zvláštnosti, ktoré môžu slúžiť ako zdroj komparatívnych výhod alebo naopak ako zdroj ohrozenia. Tieto údaje a informácie o území je vhodné kombinovať s prieskumom názorov obyvateľstva, ktorý je zameraný na získanie aktívnych postojov a názorov miestneho obyvateľstva na problematiku rozvoja ich územia.

SWOT analýza

SWOT analýza predstavuje ďalšiu analytickú etapu, ktorá vychádza z hodnotenia silných a slabých stránok územia (vnútorná analýza) a príležitostí a ohrození (vonkajšia analýza). Vnútorná analýza hodnotí súčasný stav regiónu na základe jeho vnútornej charakteristiky. Poukazuje na to, čo má v území na rozvoj pozitívny vplyv (silné stránky) a čo negatívny (slabé stránky), pričom predstavitelia regiónu ich dokážu svojim aktívnym prístupom ovplyvňovať. Vonkajšia analýza predstavuje hodnotenie regionálnych, národných i zahraničných vplyvov ekonomického, sociálneho a politického charakteru, ktoré ovplyvňujú možnosti rozvoja územia.

Problémová analýza

Po spracovaní a zhodnotení analytických informácií je potrebné identifikovať hlavné problémy, resp. hlavné problémové oblasti, ktoré sa stanú ústrednými bodmi ďalšieho zamerania procesu strategického plánovania. Ich správna identifikácia vychádza jednak zo spolupráce so zástupcami samospráv, miestnymi podnikateľmi a obyvateľmi ako aj z pred-

ikcie negatív identifikovaných v slabých stránkach a ohrozeniach v rámci SWOT analýzy. Pri tejto etape sa pomenujú jednotlivé problémy, ktoré sa potom usporiadajú do skupín (podľa charakteru problémov a ich vzájomnej prepojenosti). Takto označené skupiny potom predstavujú jednotlivé problémové oblasti, na ktoré sa v ďalšom procese strategického plánovania naformulujú strategické a špecifické ciele a k nim príslušné opatrenia.

Strategická vízia

Štandardnou súčasťou tvorby rozvojovej stratégie je formulácia základných smerov rozvoja, ktoré sú východiskom pre stanovenie strategických cieľov, pretože vymedzujú celkový rámec ďalších krokov spracovania rozvojovej stratégie. Strategická vízia potom vychádza z načrtnutia a špecifikácie tej z trajektórií, ktorá predstavuje najpravdepodobnejšie smerovanie rozvoja. Zmyslom strategickú vízie je dosiahnuť presnejšiu a konkrétnejšiu predstavu o orientácii hodnoteného regiónu do budúcnosti. Strategická vízia popisuje ideálnu situáciu, ktorá nastane po realizácii strategických a špecifických cieľov.

Stanovenie strategických a špecifických cieľov

Strategické a špecifické ciele úzko nadväzujú na predstavu o budúcnosti regiónu. Formulácia týchto cieľov vychádza z analýz a informácií z predchádzajúcich krokov a ich identifikácia je nevyhnutná, pretože do nich sa bude v budúcnosti koncentrovať lokálne úsilie zúčastnených strán (verejného, súkromného, tretieho sektora a pod.), ich čas ako aj prístup k finančným zdrojom. Špecifické ciele v tomto zmysle bližšie charakterizujú a rozvíjajú strategické ciele a ich úlohou je načrtnúť predstavu o tom, čo chceme dosiahnuť v rámci strategických cieľov.

Určenie opatrení a priorít

Stanovenie strategických a špecifických cieľov a určenie opatrení a priorít predstavujú v rámci strategického plánovania tzv. plánovaciú časť, ktorá je úzko prepojená s predchádzajúcimi krokmi, pretože opatrenia naplňujúce strategický plán vychádzajú prostredníctvom špecifických cieľov z problémovej analýzy a majú navrhnuť riešenia uvedených problémov. Od stupňa úspešnosti ich riešenia závisí aj samotný rozvoj územia, ktorý je

hlavným cieľom celého procesu strategického plánovania. Význam a dôležitosť jednotlivých cieľov a k nim príslušných opatrení je rôzna. Niektoré opatrenia je potrebné realizovať prednostne (majú prioritné postavenie), s realizáciou iných je možné počítať v blízkej budúcnosti. Význam jednotlivých opatrení je potrebné zhodnotiť z hľadiska nasledujúcich kritérií:

- vplyv na dosiahnutie strategického cieľa,
- realizovateľnosť,
- načasovanie,
- vplyv na investície a tvorbu pracovných miest,
- účasť súkromného sektoru,
- nadväznosť na iné opatrenia.

Určením opatrení a priorít sa zavíši proces vypracovania strategického plánu, ktorý by mal byť pred konečným prijatím prezentovaný na verejnosti z dôvodu možnosti pripomienkovania. Takto prijatý strategický plán by mal byť:

- **reálny**: mal by obsahovať reálne naplánované projekty, pričom za každý projekt by mala byť určená osobná zodpovednosť, mal by mať reálne odhadnuté náklady a potrebný čas na realizáciu;
- **flexibilný**: plán nie je nemenný, musí byť možné ho dopĺňať, meniť niektoré časti v závislosti od dôležitostí okolností, ktoré sa počas jeho realizácie zmenili;
- **transparentný**: musí byť otvorený pre každého občana a nie iba pre úzku skupinu autorov, mal by byť umiestnený na verejne prístupnom mieste s možnosťou nahliadnutia a vyjadrenia opodstatnených pripomienok a návrhov, ktoré môžu byť po náležitom zvážení zahrnuté do plánu;
- **vyjadrovať spoločný postup**: strategický plán má byť výsledkom spoločného úsilia zúčastnených strán, ktoré majú zároveň spoločne zdieľať zodpovednosť za jeho realizáciu;
- **monitorovateľný a hodnotiteľný**: s odstupom času je potrebné merať a hodnotiť dopad plánu na dané územie so zameraním na jeho rozvoj, stagnáciu, či dokonca úpadok.

Realizácia a monitoring

Zmyslom úspešného strategického plánovania je jeho realizácia, ktorá je závislá najmä na relevantnej identifikácii a priradení potrebných zdrojov. V rámci realizácie strategického plánu je potrebné priebežné vyhodnocovanie toho, čo má byť dosiahnuté s tým, čo dosiahnuté skutočne je. Monitorovacia činnosť by sa mala sústrediť najmä na hodnotenie toho, či strategický plán naplnil zvolené ciele a či naplňované ciele sú stále aktuálne. [8]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 ANALÝZA ÚZEMIA TATIER

V tejto kapitole sa budem zaoberať vymedzením širšieho i užšieho územia Tatier a legislatívou spojenou s ochranou prírody a národných parkov. Súčasťou kapitoly sú aj základné dokumenty regionálneho rozvoja v rámci SR a analýza prírodnej, sociálnej a ekonomickej oblasti územia Tatier. Kapitola obsahuje tiež prehľad koncepcie územného plánu mesta Vysoké Tatry a príležitosti a ohrozenia územia Tatier.

2.1 Tatranský národný park

Tatry, rozprestierajúce sa na slovensko-poľskom pohraničí, tvoria horský masív alpského rázu, ktorý je najvyšší aj najatraktívnejší v 1 200 km dlhom karpatskom oblúku. Zároveň sú Tatry najvyšším pohorím na Slovensku i v Poľsku. Tatry sa rozprestierajú na ploche 786 km², z čoho 550 km² sa nachádza na Slovensku. Dĺžka Tatier (ako morfológického celku) dosahuje viac ako 71 km, ich šírka je asi 17 km.

Širšie územie Tatier zasahuje do okresov Poprad, Kežmarok, Liptovský Mikuláš a Tvrdošín. Synonymom užšieho územia je mesto Vysoké Tatry, ktoré celé leží v Tatranskom národnom parku. Svojou rozlohou 380 km² sa radí na prvé miesto v rámci Slovenskej republiky. Administratívne patrí do okresu Poprad.

Tatranský národný park bol vyhlásený zákonom SNR č. 11/1948 Zb. o Tatranskom národnom parku zo dňa 18. decembra 1948 s účinnosťou od 1. januára 1949. Nariadením vlády SSR č. 12/1987 Zb. zo dňa 6. februára 1987 boli za súčasť TANAP-u vyhlásené Západné Tatry. Dňa 1. marca 2003 nadobudlo účinnosť Nariadenie vlády SR č. 58/2003 zo dňa 5. februára 2003, ktorým sa vyhlasuje Tatranský národný park, na základe ktorého boli spresnené hranice národného parku a jeho ochranného pásma. [16]

Tatranský národný park je **najstarším národným parkom** na Slovensku. Tvorí ho najvyššia horská skupina v karpatskom oblúku s najvyšším vrcholom, Gerlachovským štítom (2 655 m.n.m.). Člení sa na 2 základné podcelky: Východné Tatry (Vysoké a Belianske) a Západné Tatry. Dĺžka Vysokých Tatier je 26 km, Belianskych Tatier 14 km a Zá-

padných Tatier 37 km. Územie národného parku zaberá rozlohu 73 800 ha, jeho ochranné pásmo 30 703 ha. Rozprestiera sa na území Žilinského a Prešovského kraja v okresoch Tvrdošín, Liptovský Mikuláš a Poprad. [18]

Tatranský národný park susedí na severe s poľským Tatrzańskim parkom narodowym, s ktorým tvorí bilaterálne cezhraničné chránené územie. Najväčšie hodnoty tvoria sieť maloplošných chránených území, ktorú predstavuje 27 národných prírodných rezervácií, 23 prírodných rezervácií, 2 chránené areály, 1 národná prírodná pamiatka a 2 prírodné pamiatky s celkovou výmerou 37 551,53 ha čo je 50,7 % územia národného parku.

Územie národného parku slúži okrem svojho hlavného poslania, ktorým je ochrana mimoriadnych prírodných hodnôt územia, aj pre potreby rekreácie, športu, poznávania, liečby a turistiky. Ročne navštívi národný park takmer 5 mil. návštevníkov, sieť turistických chodníkov má dĺžku cca 600 km.

Správa Tatranského národného parku

Správa Tatranského národného parku so sídlom v Tatranskej Štrbe je odborná organizácia ochrany prírody a krajiny. Je súčasťou organizácie Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky so sídlom v Banskej Bystrici, patriacej do rezortu Ministerstva životného prostredia SR.

Predmetom činnosti Správy TANAP-u je najmä:

- ochrana prírody a krajiny na území v jej pôsobnosti,
- starostlivosť o ekosystémy,
- realizácia opatrení programov záchrany ohrozených organizmov a maloplošných chránených území,
- príprava odborných stanovísk pre vydávanie súhlasov, vyjadrení, záväzných posudkov alebo výnimiek orgánmi štátnej správy ochrany prírody a krajiny,
- dozorná činnosť podľa § 79 zákona NR SR č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny,
- výskum, prieskum a monitoring ekosystémov a ich častí, ako aj hodnotenie vplyvu človeka na ne,
- dokumentačná činnosť,

- kultúrno-výchovná, edičná a propagačná činnosť, najmä ekologická výchova a environmentálne vzdelávanie obyvateľov a návštevníkov národného parku. [18]

2.2 Legislatíva ochrany prírody, národných parkov a podnikania

Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí, ako aj práva a povinnosti právnických osôb a fyzických osôb pri ochrane prírody a krajiny s cieľom prispieť k zachovaniu rozmanitosti podmienok a foriem života na Zemi. Utvára tiež podmienky na trvalé udržiavanie, obnovovanie a racionálne využívanie prírodných zdrojov, záchranu prírodného dedičstva, charakteristického vzhľadu krajiny a na dosiahnutie a udržanie ekologickej stability. [21]

Ochranou prírody a krajiny podľa tohto zákona sa rozumie obmedzovanie zásahov, ktoré môžu ohroziť, poškodiť alebo zničiť podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, vzhľad krajiny, znížiť jej ekologickú stabilitu, ako aj odstraňovanie následkov takých zásahov. Ochranou prírody sa rozumie aj starostlivosť o ekosystémy.

Podľa zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny je každý povinný chrániť prírodu a krajinu pred ohrozovaním, poškodzovaním a ničením a starať sa podľa svojich možností o jej zložky a prvky na účel ich zachovania a ochrany, zlepšovania stavu životného prostredia a vytvárania a udržiavania územného systému ekologickej stability. Významný krajinný prvok možno užívať len takým spôsobom, aby nebol narušený jeho stav a nedošlo k ohrozeniu alebo k oslabeniu jeho ekologicko-stabilizačnej funkcie. Vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability je verejným záujmom.

Podnikatelia a právnické osoby, ktorí zamýšľajú vykonávať činnosť, ktorou môžu ohroziť alebo narušiť územný systém ekologickej stability, sú povinní zároveň navrhnúť opatrenia, ktoré prispedia k jeho vytváraniu a udržiavaniu. Podnikatelia a právnické osoby, ktorí svojou činnosťou zasahujú do ekosystémov, ich zložiek alebo prvkov, sú povinní na vlastné náklady vykonávať opatrenia smerujúce k predchádzaniu a obmedzovaniu ich poškodzovania a ničenia. Podnikatelia a právnické osoby sú povinní vyššie spomenuté opatrenia zahrnúť už do návrhov projektov, programov, plánov a ostatnej dokumentácie vypracúvanej podľa osobitných predpisov.

Orgán ochrany prírody po predchádzajúcom upozornení obmedzí alebo zakáže až do odstránenia nedostatkov činnosť, ktorej následkom hrozí poškodenie alebo ničenie prírody a krajiny, alebo činnosť, ktorá takéto poškodenie alebo ničenie spôsobila. Orgán ochrany prírody tomu, kto činnosťou nevyžadujúcou rozhodnutie orgánu ochrany prírody podľa tohto zákona poškodzuje alebo ničí prírodu alebo krajinu, nariadi, aby v určenej lehote odstránil škodlivé následky tejto činnosti, a určí podmienky na jej ďalšie vykonávanie. Ak škodlivé následky nebudú v určenej lehote odstránené, môže ich odstrániť orgán ochrany prírody na náklady povinného.

Územnou ochranou prírody a krajiny sa podľa tohto zákona rozumie ochrana prírody a krajiny na území Slovenskej republiky alebo jeho časti. Pre územnú ochranu sa ustanovuje **päť stupňov ochrany**. Rozsah obmedzení sa so zvyšujúcim stupňom ochrany zväčšuje. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A predstavuje 5. stupeň, zóna B 4. stupeň, zóna C 3. stupeň, zóna D 2. stupeň, 1. stupeň nemá pridelenú zónu). [21]

Podľa §17 tohto zákona možno lokality, na ktorých sa nachádzajú biotopy európskeho významu a biotopy národného významu, biotopy druhov európskeho významu, biotopy druhov národného významu a biotopy vtákov vrátane sťahovavých druhov, na ktorých ochranu sa vyhlasujú chránené územia, významné krajinné prvky alebo územia medzinárodného významu, vyhlásiť za **chránené územia**. Chránené územie môže mať nasledovný charakter:

- a) chránená krajinná oblasť,
- b) národný park,
- c) chránený areál,
- d) prírodná rezervácia,
- e) prírodná pamiatka,
- f) chránený krajinný prvok,
- g) chránené vtáčie územie.

Na základe §19 tohto zákona definujeme **národný park** ako rozsiahlejšie územie, spravidla s výmerou nad 1 000 ha, prevažne s ekosystémami podstatne nezmenenými ľudskou činnosťou alebo v jedinečnej a prirodzenej krajinnej štruktúre, tvoriace nadregionálne biocentrá a najvýznamnejšie prírodné dedičstvo, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti. Na území národného parku, ak nie je v tomto zákone ustanovené inak, platí tretí stupeň ochrany. Orgán ochrany prírody môže na území národného parku obmedziť rozsah a spôsob dopravy a vstup verejnosti do národného parku alebo do jeho časti, ak je to v záujme ochrany prírody a krajiny. [21]

Na území národného parku platí 3. a v jeho ochrannom pásme 2. stupeň ochrany. Najvyšší, 5. stupeň ochrany platí v národných prírodných rezerváciách (NPR) a prírodných rezerváciách (PR).

Podľa § 12 **zákona č. 326/2005 Z.z. o lesoch** sa lesy z hľadiska využívania ich funkcií členia na:

- a) ochranné lesy,
- b) lesy osobitného určenia,
- c) hospodárske lesy.

Ochranné lesy sú lesy, ktoré boli za také vyhlásené a ktorých funkčné zameranie vyplýva z prírodných podmienok. V týchto lesoch sa musí hospodáriť tak, aby plnili účel, na ktorý boli vyhlásené.

Lesy osobitného určenia sú lesy, ktoré boli za také vyhlásené a ktorých účelom je zabezpečovanie špecifických potrieb spoločnosti, právnických osôb alebo fyzických osôb, na ktorých zabezpečenie sa významne zmení spôsob hospodárenia oproti bežnému hospodáreniu.

Hospodárske lesy sú lesy, ktoré nie sú ochrannými lesmi alebo lesmi osobitného určenia a ktorých účelom je produkcia dreva a ostatných lesných produktov pri súčasnom zabezpečovaní mimoprodukčných funkcií lesov. [23]

Podľa § 22 zákona o lesoch existuje ťažba dreva úmyselná, mimoriadna, náhodná (pri vzniku kalamity je potrebné nasadiť ťažbu náhodnú, spojenú s odstraňovaním následkov pôsobenia škodlivých činiteľov v lesoch).

Vstup SR do EÚ so sebou prináša okrem očakávaných výhod aj množstvo záväzkov, okrem iného aj v oblasti ochrany prírody, ktorej sa venuje v EÚ mimoriadna pozornosť. Kľúčovou požiadavkou právnych predpisov EÚ na ochranu prírody je vytvorenie novej sústavy chránených území európskeho významu pod názvom NATURA 2000.

NATURA 2000

NATURA 2000 predstavuje jednotnú sústavu chránených území, ktoré sú v osobitnom záujme Európskeho spoločenstva. Táto sieť sa vytvára na území členských štátov EÚ na základe dvoch kľúčových smerníc (Smernica Rady ES č. 92/43/EEC o ochrane prírodných stanovišť voľne žijúcich živočíchov a rastlín, Smernica Rady ES č. 79/409/EEC o ochrane voľne žijúcich vtákov). Členské štáty sú povinné zabezpečiť ochranu populácií všetkých voľne žijúcich vtáčích druhov. Proces výberu chránených území začína predložením národných zoznamov vhodných území Európskej komisii. Návrhu území predchádzalo zmapovanie výskytu vybraných druhov rastlín, živočíchov a biotopov. Bolo zahájené v roku 2001, pričom odborné podklady pripravila Štátna ochrana prírody SR v spolupráci s množstvom odborných organizácií a spolupracovníkov. Prvý návrh území sústavy bude prejednaný Ministerstvom ŽP SR a ďalšími orgánmi ochrany prírody s predstaviteľmi jednotlivých rezortov, s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov a ďalšími zainteresovanými subjektmi. [18]

Od pamätnej **veternej kalamity** zo dňa 19. novembra 2004 prebieha búrlivá diskusia o budúcom osude Tatier. Na území Tatranského národného parku pretrvávajú stále množstvo nakopených a nevyriešených problémov. Predovšetkým ide o dva úplne rozdielne zamerané subjekty, ktoré na území TANAP-u hospodária: **Štátne lesy TANAP-u** podliehajúce rezortu pôdohospodárstva a **Správa TANAP-u**, ktorá patrí pod životné prostredie. Ide predovšetkým o ťažbu kalamitného dreva (v súvislosti s udalosťami z novembra 2004) vo vyšších stupňoch ochrany. Väčšina z dreva, ktoré zostalo v lese, je v 5. ochrannom stupni.

Ochrana prírody tvrdí, že ho treba ponechať a les sa sám obnoví, lesníci chcú kalamitné drevo vyťažiť a porasty obnoviť umelou výsadbou. Akékoľvek zásahy človeka v 5. ochrannom stupni sa však vylučujú. Stále otvorenou v tejto oblasti je otázka novej zonácie, ktorá mala platiť od novembra 2007, resp. od marca 2008 a mohla by túto situáciu vyriešiť.

Okrem sporov ochranárov a lesníkov je tu aj ďalší problém. Až 51 % plochy národného parku patrí súkromným vlastníkom. Zákon o ochrane prírody hovorí, že ak štát obmedzí výkon ich vlastníckych práv, treba majiteľov odškodniť. Predovšetkým sa treba s nimi o zonácii dohodnúť, následne ich aj finančne odškodniť.

Ďalšou polemikou je stupeň ochrany v urbanizovaných častiach Tatier. Samospráva mesta Vysoké Tatry chce, aby sa stupeň ochrany prírody v tatranských osadách znížil, čo by podľa ich názoru prinieslo rozmach regiónu v podobe nových investorov. [14]

Bývalý minister pôdohospodárstva SR Miroslav Jureňa v apríli 2007 vyhlásil, že neexistujú žiadne spory medzi ministrami životného prostredia a pôdohospodárstva. Zonácia Tatier je spracovaná a chcú ju zaviesť po legislatívnych zmenách, ktoré sa týkajú zákona o lesnom hospodárstve a zákona o ochrane prírody. Malo sa tak stať na jeseň roka 2007.

Podľa **nariadenia vlády SR č. 58/2003**, ktorým sa vyhlasuje Tatranský národný park, je výmera národného parku 73 800 hektárov a ochranné pásmo má výmeru 30 703 ha. [19]

Ako som vyššie spomínal, nové zónovanie územia Tatier malo byť schválené už v novembri 2007 resp. v marci 2008. Podľa Správy TANAP-u by sa mali nové zóny vyznačovať **nasledovnými charakteristikami:**

Zóna A

Do zóny A sú zaradené územia, ktoré majú najvýznamnejšie prírodné hodnoty, najmä prirodzené alebo málo zmenené ekosystémy ponechané aj v prípade veterných kalamít na prirodzený vývoj (územia bez zásahu). Patria sem pôvodné prírodné ekosystémy s vysokým stupňom stability a samoregulačnou schopnosťou. Cieľom je ponechať tieto ekosystémy ich prirodzenému vývoju, uchovať alebo obnoviť ich samoregulačné schopnosti a vylúčiť ľudské zásahy do prírodného prostredia.

Zóna B

Do zóny B patria ekosystémy s určitým hospodárskym využívaním. Je tvorená najmä lesnými porastami zväčša so zmenenou štruktúrou a lokálne aj zmenenou drevinovou skladbou. Je to zóna aktívneho manažmentu, pre zachovanie cieľov ochrany lesné ako aj nelesné ekosystémy je potrebné obhospodarovať najjemnejšími hospodárskymi spôsobmi. Časti plôch po zlepšení stavu biotopov na takú mieru, že už nie sú v ďalšom období potrebné zásahy človeka, budú v budúcnosti preradené do zóny A. Cieľom je zachovať bohatosť biotopov, pri lesoch posilňovať odolnosť potenciál a stabilitu lesných porastov, zachovať prirodzenú pestrosť drevín a spoločenstiev.

Zóna C

Zahŕňa časti územia s výraznejším premenením pôvodných prírodných zložiek človekom a socioekonomickým využívaním. Dlhodobým cieľom je zabezpečiť aj v intenzívne hospodársky využívaných lesných porastoch stanovištne vhodné drevinové zloženie, ktoré posilňuje odolnosť porastov, v priestoroch s trávnyimi porastmi zabezpečiť zachovanie druhovej bohatosti a charakteru krajiny a usmerňovať rekreačné a iné využívanie.

Ochranné pásmo (zóna D)

Ochranné pásmo predstavuje kultúrna krajina s rozptýlenými prírodnými hodnotami, na ktoré sa sústreďuje pozornosť ochrany prírody. Vyskytuje sa tu prevažne poľnohospodárska, menej lesná pôda a osídlenie. Platí tu 2. stupeň ochrany prírody. Cieľom ochrany prírody v ochrannom pásme je umožniť a podporovať trvaloudržateľné obhospodarovanie a využívanie územia, ktoré zachováva prírodné, krajinné a kultúrno-historické hodnoty územia, zachovať charakteristický vzhľad krajiny, zlepšiť ekologickú stabilitu krajiny a zachovať biodiverzitu územia.

Podľa návrhu zonácie, ktorý pripravila Štátna ochrana prírody SR – Správa TANAP-u, Tatranský národný park by zaberol plochu necelých 74 284 hektárov. Zóna A s najprísnejším, 5. stupňom ochrany, kde je zakázaný zásah človeka (nie však klasické turis-

tické pôsobenie), je navrhnutá na 42 433 hektároch (57 % rozlohy parku). Štátu patrí z toho 26 668 hektárov, ostatné je majetkom súkromných vlastníkov. Lesy v A zóne rastú takmer na 17 000 hektároch, z tejto výmery viac ako 15 000 ha tvoria ochranné lesy, zvyšok A zóny zaberajú skaly, hole a kosodrevina. Súkromníci majú v A zóne asi 5 000 hektárov lesa.

Zóna B, so 4. stupňom ochrany, kde sú zásahy človeka povolené len za určitých podmienok, sa navrhuje na 11 933 hektároch, v správe štátu je si 44 percent územia, zvyšok vlastní urbáre a mestské lesy. Takmer celé územie je zalesnené.

Zóna C s 3. stupňom ochrany by mala mať takmer 20 tisíc hektárov, z toho má štát 10 430 ha, až 90 percent sú lesy.

Zónu D má tvoriť 490 hektárov. Sú to intravilány 14-tich tatranských osád, ktoré spolu tvoria Mesto Vysoké Tatry. V zóne D platí 2. stupeň ochrany. [12]

2.3 Územný plán mesta Vysoké Tatry

V tejto kapitole uvádzam v stručnej podobe územný plán mesta Vysoké Tatry, ktoré je svojím katastrom priamo situované v oblasti Tatier a predstavuje základný pilier analýzy sledovaného územia. Územný plán mesta alebo regiónu má za úlohu ukázať určitú predstavu o budúcom smerovaní rozvoja daného mesta či regiónu. Územný plán zahŕňa aj bariéry a príležitosti rozvoja oblasti.

Je nutné podotknúť, že ide o koncepciu územného plánu mesta Vysoké Tatry z roku 2005, aktualizovanú niektorými novými faktami z roku 2006. Mesto Vysoké Tatry ako jedno z posledných v rámci SR nemá schválený územný plán, napriek tomu, že jeho schválenie bolo predpokladané do konca roka 2006. Neprijatím územného plánu by mohol utrieť celý región v nadchádzajúcom plánovacom období rokov 2007-2013.

Rozsah územia mesta Vysoké Tatry pozostáva z katastrálnych území Štrbské Pleso, Starý Smokovec a Tatranská Lomnica. Celková rozloha územia Vysoké Tatry je 380 km², z toho katastrálne územie Štrbské Pleso 174,63 km², katastrálne územie Starý Smokovec 69,29 km², katastrálne územie Tatranská Lomnica 142,07 km².

Tri katastrálne územia sa delia na jednotlivé mestské časti nasledovne:

- k.ú. Štrbské Pleso: Podbánske, Štrbské Pleso, Vyšné Hágy
- k.ú. Starý Smokovec: Nová Polianka, Tatranská Polianka a Tatranské Zruby, Nový Smokovec, Starý Smokovec, Horný Smokovec a Dolný Smokovec
- k.ú. Tatranská Lomnica: Tatranská Lesná, Tatranská Lomnica, Tatranské Matliare, Tatranská Kotlina.

Hlavné ciele územného plánu

Hlavným cieľom územného plánu je stanoviť únosné limity a regulatívy územného rozvoja v rámci riešeného územia s rešpektovaním zachovania a skvalitnenia stavu životného prostredia a trvalo udržateľného rozvoja.

Preto bude potrebné:

- riešiť koexistenciu aktivít kúpeľníctva, liečby, cestovného ruchu a bývania so záujmami ochrany prírody pri vytváraní územno-technických podmienok a predpokladov pre trvalo udržateľný rozvoj,
- vymedziť základné funkčné plochy a stanovenie základných kritérií vyváženého funkčného a priestorového usporiadania územia a jeho zosúladenie s celospoločenským záujmom ochrany prírodného potenciálu a ekologickej stability územia a zhodnotenie únosného zaťaženia územia,
- zachovať pôvodnú krajinnú štruktúru a estetický ráz krajiny, jej charakteristický vzhľad a krajinný obraz,
- riešiť kvalitatívne faktory rozvoja všetkých funkčných zložiek v území, zvýšenie estetickej, spoločenskej, vybavenostnej a športovej úrovne a atraktívnosti mesta a jeho mestských častí,
- navrhnuť skvalitnenie sociálnej infraštruktúry pre trvalo bývajúcich obyvateľov a stálych zamestnancov,
- navrhnuť skvalitnenie technickej a dopravnej infraštruktúry,
- prehodnotiť možnosti využitia lokalít v súvislosti s ničivou vichricou dňa 19. 11. 2004.

Jednotlivé časti územného plánu mesta Vysoké Tatry

Oblasť usporiadania územia, osídlenia a životného prostredia

V územno-plánovacích dokumentáciách a územno-plánovacích podkladoch obcí na území národných parkov, v ich ochranných pásmach, chránených krajinných oblastiach a v územiach patriacich do sústavy NATURA 2000 posudzovať všetky novonavrhované zóny, väčšie stavebné komplexy a ďalšie činnosti, v zmysle platnej legislatívy o posudzovaní vplyvov na životné prostredie

V oblasti sociálnej infraštruktúry, menovite v oblasti zdravotníctva vytvárať územno-technické predpoklady na dobudovanie liečebných zariadení v kúpeľných miestach.

V oblasti prírodného a kultúrneho dedičstva zachovať typickú štruktúru krajiny na území národných parkov, chránených krajinných oblastí a ich ochranných pásiem a v pripravovaných chránených krajinných oblastiach a pri novej výstavbe a rekonštrukciách rešpektovať tradičnú architektúru a z hľadiska krajiny tvorby limitovať štruktúry zástavby.

Oblasť rozvoja rekreácie a turistiky

V obciach nachádzajúcich sa na území Tatranského národného parku, Národného parku Nízke Tatry, Národného parku Poloniny, Národného parku Slovenský raj a Pieninského národného parku sa môžu umiestňovať stavby len v hraniciach zastavaného územia vymedzeného v zmysle schváleného územného plánu obce.

Zvyšovať kvalitu existujúcich stredísk cestovného ruchu na území Tatranského národného parku, Národného parku Nízkych Tatier, Národného parku Poloniny, Národného parku Slovenský raj, Pieninského národného parku a ich ochranných pásiem a na území CHKO Vihorlat a Východné Karpaty.

Zariadenia a služby prioritne umiestňovať v zastavaných územiach existujúcich stredísk cestovného ruchu. Do voľnej krajiny umiestňovať len vybavenosť, ktorá sa bezprostredne viaže na uskutočňovanie rekreačných činností závislých od prírodných daností. Návštevnosť, kapacity vybavenosti a využitie voľnej krajiny v ich okolí zosúladiť s požiadavkami ochrany prírody.

Zachovať plochy na uskutočňovanie vrcholových športových podujatí v Kežmarku, Lučivnej, Poprade, vo Svite, na Štrbskom Plese, v Štrbe a miestnej časti Tatarská Štrba.

Oblasť kúpeľníctva

Dobudovať a modernizovať kúpele medzinárodného a celoštátneho významu – Bardejovské kúpele, mesto Vysoké Tatry, Vyšné Ružbachy. Vytvárať podmienky pre využívanie zariadení kúpeľnej starostlivosti aj pre voľný cestovný ruch.

Striktne zachovať súčasnú funkciu jestvujúcich zariadení v zdravotníckych zariadeniach kúpeľnej starostlivosti a v odborných liečebných ústavoch s možnosťou zväčšenia lôžkových kapacít.

Ekostabilizačné opatrenia

Zabezpečiť právnu ochranu pre navrhované osobitne chránené územia a územia sústavy NATURA 2000.

Oblasť vodného hospodárstva

V záujme zabezpečenia zdrojov pitnej vody využívať existujúce a zdokumentované zdroje pitnej vody s cieľom zvyšovať podiel zásobovaných obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov.

Oblasť hospodárstva

V oblasti hospodárstva a regionálneho rozvoja koordinovať proces programovania a implementácie Národného plánu regionálneho rozvoja Slovenskej republiky s cieľom vytvoriť podmienky na trvalo udržateľný rozvoj regiónov. Zabezpečovať rozvoj a skvalitnenie infraštruktúry komunikačných systémov. [16]

2.4 Analýza environmentálnej oblasti územia Tatier

Na začiatku analýzy jednotlivých oblastí územia Tatier uvádzam možnosti podnikania v tomto regióne. Devízou Vysokých Tatier je, že predstavujú dobre dostupnú, všeobecne známu a obľúbenú destináciu cestovného ruchu národného a medzinárodného významu. Podnikanie v oblasti cestovného ruchu úzko súvisí s Tatrami. Dá sa využiť ich lyžiarsky, turistický aj kúpeľný potenciál. Výhodou v podnikaní je celoročná využiteľnosť Tatier. Bariérami zostávajú stále nedoriešená zonácia, a s tým súvisiaca investičná náročnosť pri vypracovávaní projektov, a tiež neschválený územný plán mesta Vysoké Tatry, ktorý by mohol priniesť východiská pre investičné aktivity.

Klimatické pomery

Podnebie Tatier je podmienené zemepisnou polohou pohoria a zmenou podnebných činiteľov spôsobenou rastom nadmorskej výšky terénu. Preto je v Tatrách vnútrozemský ráz podnebia, charakterizovaný studenými zimami, teplými letami a najvýdatnejšími zrážkami v letnom období. Vyhranenosť vysokohorského podnebia zároveň podmieňuje vertikálne značne rozčlenený glaciálny reliéf.

Povrchové vody

Hydrologický režim tatranských tokov má vysokohorský charakter prechodne snehového typu režimu odtoku. Časti povodí, ležiace v podhorí Vysokých Tatier, majú snehovo-dažďový typ režimu odtoku. Výrazným prvkom scenérie Vysokých Tatier sú plesá. Dôležitými charakteristikami odtoku sú okrem dlhodobých priemerných hodnôt a jeho rozdelenia počas roka aj extrémne hodnoty. Extrémne vysoké hodnoty sú dôležité z hľadiska protipovodňovej ochrany, extrémne nízke hodnoty z hľadiska vodných zdrojov a ochrany životného prostredia.

V celkovom hodnotení kvality povrchových vôd záujmového územia možno konštatovať veľmi dobré kvalitatívne vlastnosti v horskej oblasti Tatier a zhoršenie kvalitatívnych vlastností v oblasti Svitú a Popradu.

Podzemné vody

Geologická stavba Tatier a ich predpolia je základným elementom, ktorý predurčuje charakter hydrogeologických pomerov územia. V území vyčleňujeme niekoľko hydrogeologických celkov, ktoré sa líšia obehom, režimom a chemickým zložením podzemných vôd.

Primárne podmienky tvorby chemického zloženia podzemných vôd v Tatrách v zásade podmieňujú vznik kvalitných vôd, využiteľných bez úpravy.

Vegetačný kryt a živočíšstvo

Tatry patria k floristicky bohatým a pestrým územiám. Predovšetkým zmeny v uplynulých geologických dobách a svojráznosť podnebia Tatier podmienili vznik rastlínstva osobitného horského a vysokohorského charakteru. Rastie tu viac ako 1 300 druhov cievnatých rastlín, z toho 39 tatranských endemitov, 41 západokarpatských endemitov a 57 karpatských endemitov. Základnú zložku rastlínstva tvoria alpínsko-stredoeurópske druhy a početné sú tiež arkticko-alpínske druhy.

Na pestré rastlínstvo a členité územie sa viažu pestré živočíšne spoločenstvá napriek tomu, že mnohé druhy boli v minulosti vyhubené. Tatry predstavujú krajinu s množstvom reliktov a endemitov i nevšedných druhov živočíšstva, ktoré predstavujú veľké kultúrne dedičstvo. [9]

2.5 Analýza sociálnej oblasti územia Tatier

Vývoj počtu obyvateľov a vzdelanostná úroveň obyvateľstva

V širšom území (okresy Liptovský Mikuláš, Tvrdošín, Kežmarok, Poprad) žilo v roku 2001 podľa údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov (SODB) 276 625 obyvateľov. V roku 2004 žilo v riešenom území 278 539 obyvateľov, z toho 51 % žien. Oproti roku 2001 narástol počet obyvateľov o 1 914 osôb. Od roku 2001 klesol počet obyvateľov v okresoch Liptovský Mikuláš a Poprad, narástol počet obyvateľov v okresoch Tvrdošín a Kežmarok. Hustota obyvateľstva v Žilinskom kraji je tesne pod celoslovenským priemerom a dosahuje hodnotu 102 obyvateľov/km².

Celkový prírastok obyvateľstva v posledných rokoch vo väčšine okresov v riešenom území prejavuje znižujúcu tendenciu. Index starnutia podľa výsledkov zo SODB 2001 poukazuje na priaznivú vekovú štruktúru riešeného územia, kde na 100 obyvateľov v predproduktívnom veku pripadá 71,19 obyvateľov v poproduktívnom veku.

V riešenom území je vyššie zastúpenie obyvateľstva so základným vzdelaním 27,14 % (priemer za SR je 26,35 %) a nižšie zastúpenie obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním 9,02 % (priemer za SR je 9,85 %). Priaznivejšiu vzdelanostnú štruktúru majú okresy Liptovský Mikuláš a Poprad, horšiu vzdelanostnú štruktúru majú okresy Tvrdošín a Kežmarok.

Domový a bytový fond

V roku 2003 bolo v riešenom území dokončených 745 bytov, z toho 448 v rodinných domoch, čo predstavuje 60 % z celkového počtu dokončených bytov. Podľa okresov najviac bytových jednotiek (z celkového počtu 745) bolo dokončených v okresoch Poprad a Liptovský Mikuláš. Podľa údajov zo SODB 2001 bolo na v širšom území Tatier 1 244 bytových jednotiek.

Školstvo

Sieť školských zariadení v riešenom území je primeraná, tvoria ju všetky typy školských zariadení. Pomerne silné postavenie majú vysoké školy v okolí riešeného územia v akademických centrách ako sú Žilina, Košice, Prešov a Banská Bystrica. V meste Poprad sa nachádzajú detašované pracoviská viacerých univerzít (napr. Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave atď.). V Liptovskom Mikuláši sú situované detašované pracoviská Žilinskej univerzity.

Zdravotníctvo

Okresy Liptovský Mikuláš, Tvrdošín a Poprad majú pozitívne ukazovatele zdravotníctva v porovnaní s celoslovenským priemerom. Okres Kežmarok vykazuje vo všetkých ukazovateľoch zdravotníctva výrazne nižšie hodnoty ako je celoslovenský priemer. [9]

2.5.1 Analýza sociálnej oblasti mesta Vysoké Tatry

Demografická charakteristika mesta Vysoké Tatry

Na základe údajov zo Štúdie TUR Vysoké Tatry žilo v roku 2004 v meste Vysoké Tatry 4 953 obyvateľov, z toho 53,4 % žien. Od roku 2001 do roku 2004 klesol počet obyvateľov o 454 osôb. Mesto Vysoké Tatry predpokladá nárast počtu obyvateľov do roku 2020 na 6 725 obyvateľov. Podľa doterajšieho vývoja počtu obyvateľov, ktorý už od 80-tých rokov klesá, podľa vekovej štruktúry obyvateľstva, ktorá má výrazne vyšší podiel poproduktívnej zložky nad predproduktívnu a podľa prognózy vypracovanej Výskumným demografickým centrom, sa predpokladá prirodzenou zmenou pokles počtu obyvateľov Vysokých Tatier.

Veková štruktúra a index starnutia poukazujú na vysoký podiel poproduktívnej zložky obyvateľstva v meste Vysoké Tatry. V r. 2003 sa zvýšil podiel poproduktívnej zložky obyvateľstva a klesol podiel predproduktívnej zložky obyvateľstva, čo naznačuje aj vyššia hodnota indexu starnutia. Nepriaznivá veková štruktúra obyvateľstva mesta Vysoké Tatry s vysokým podielom poproduktívnej zložky obyvateľstva je výraznou slabou stránkou všetkých európskych vysokohorských oblastí.

Obyvateľstvo mesta Vysoké Tatry má veľmi dobrú vzdelanostnú štruktúru, kde až 14,21 % má vysokoškolské vzdelanie a 41,7 % stredné a učňovské s maturitou. Celkove priaznivá vzdelanostná štruktúra s vysokým podielom vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva a obyvateľstva so stredným a učňovským vzdelaním s maturitou môže byť v budúcnosti rozvojovým potenciálom.

Domový a bytový fond mesta Vysoké Tatry

V meste Vysoké Tatry klesá oblasť bytového fondu najmä v posledných rokoch. Z dokončených bytov v posledných rokoch rastie počet bytových jednotiek, ktoré nie sú trvalo obývané.

Sociálna infraštruktúra mesta Vysoké Tatry

Sieť školských zariadení mesta Vysoké Tatry tvorí sieť predškolských a školských zariadení. Oproti roku 1997 však výrazne klesol počet detí v MŠ z 335 na 154 v roku 2004. V roku 2004 navštevovalo 535 žiakov 3 základné školy a 386 žiakov integrované triedy ZŠ, ktoré tvoria špecifikum siete základných škôl – sú zriadené pri liečebných ústavoch a zdravotníckych zariadeniach.

Na území mesta Vysoké Tatry tvorí základnú verejne dostupnú zdravotnícku starostlivosť jedno zdravotné stredisko v Tatranskej Lomnici a jedna poliklinika v Novom Smokovci. Okrem štandardných služieb zdravotnej starostlivosti sa na katastrálnom území mesta Vysoké Tatry vo významnej miere poskytujú aj služby v oblasti kúpeľníctva ako súčasť poskytovania zdravotnej starostlivosti. Na území mesta Vysoké Tatry neexistuje v súčasnosti žiadne zariadenie poskytujúce služby v oblasti sociálnej starostlivosti. Z komerčnej vybavenosti v meste Vysoké Tatry prevládajú hlavne zariadenia obchodu, reštauračné a ubytovacie zariadenia, v jednotlivých hoteloch sa poskytujú služby: kozmetika, kaderníctvo. Chýbajú služby verejnoprospešné.

2.6 Analýza ekonomickej oblasti územia Tatier

Charakteristika regiónu Tatier podľa jednotlivých okresov

Hodnotenie ekonomickej výkonnosti regiónov a okresov sa v súčasnosti realizuje **niekoľkými metodikami**. Podľa **hodnotenia východísk a súčasného stavu** slovenských regiónov boli jednotlivé okresy SR rozdelené do 8 typov. Charakteristiku jednotlivých typov z hľadiska disponibilít jednotlivých okresov spracoval Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied. Hodnotenie okresov bolo realizované na základe vyhodnotenia silných a slabých stránok. Ako silné alebo slabé stránky boli hodnotené nasledovné: zamestnanosť, urbanizovanosť, index vzdelania, environmentálna infraštruktúra, ekonomická a produkčná výkonnosť, index pohybu, technicko-informačná infraštruktúra, sociálna situácia, osídlenie, populačný index, krajinno-ekologická situácia.

Sledované okresy sa nachádzajú v týchto typoch okresov:

Typ 3 – okres Liptovský Mikuláš

Typ 4 – okres Poprad

Typ 5 – okresy Tvrdošín, Stará Ľubovňa

Typ 8 – okres Kežmarok

Pre lepšie vyjadrenia rozvojových osí a nadregionálnych väzieb som príležitostne zaradil aj porovnanie s okresom Stará Ľubovňa.

Typ okresu 3: najvýraznejšou charakteristikou tohto typu je dobrá situácia v krajinno-ekologickej oblasti a pomerne dobrá je aj v oblasti zamestnanosti a sociálnej oblasti. Priemerná avšak stále dobrá situácia je v technicko-informačnej a ekonomicko-produkčnej výkonnosti. Tento typ je charakteristický priemernou, ale skôr horšou situáciou v úrovni vzdelania a populačnej situácii. Typ charakterizuje prevažne stále dobrá situácia vo väčšine indikátorov v determinantoch rozvoja najmä v technicko-obslužných aktivitách.

Typ okresu 4: tento typ nemá zastúpenie žiadnych výrazne silných alebo slabých stránok. Medzi silnejšie stránky týchto okresov je možné zaradiť mieru urbanizovanosti a ekonomicko-produkčnú výkonnosť. Regióny tohto typu charakterizuje priemerná úroveň vo vybavenosti environmentálnou infraštruktúrou, zamestnanosti a v charakteristikách osídlenia. Slabou stránkou je však negatívna pozícia v sociálnej oblasti, ostatné charakteristiky sú priemerné s tendenciou k zhoršeniu situácie ako sú: technicko-obslužná infraštruktúra, vzdelanosť, krajinno-ekologická situácia najmä v priemyselnych centrách.

Typ okresu 5: tento typ regiónu sa vymedzuje ako samostatný špecifický typ s obmedzenou lokalizáciou. Najvýraznejšou charakteristikou tohto „severného“ typu regiónov je veľmi dobrá situácia v krajinno-ekologickej situácii a nízkej miery urbanizácie. Medzi silnejšie stránky je možné ešte zaradiť populačný index a tiež charakter osídlenia. K slabým stránkam patria nedostatočná technicko-informačná infraštruktúra, environmentálna infraštruktúra, ekonomicko-produkčná výkonnosť a index vzdelania. Sú to najmä prihraničné regióny na severe SR.

Typ okresu 8: tento typ regiónu nie je možné podľa sledovaných charakteristík popísať žiadnou spoločnou silnou stránkou. Z 11 sledovaných oblastí je 6 vysoko problémových. Dlhodobo najslabšou stránkou týchto okresov je nízka zamestnanosť a s ňou spojená zlá sociálna situácia, nízka ekonomicko-produkčná výkonnosť a index zamestnanosti. Tento typ charakterizuje nepriaznivá situácia vo všetkých determinantoch rozvoja.

Ďalšou metódou kategorizácie regiónov je prístup na základe **rozvojového koeficientu regiónu**, ktorý zohľadňuje ekonomický, ľudský a demografický potenciál, technickú a sociálnu infraštruktúru, inštitucionálny rozvoj. Výsledkom sú štyri kategórie okresov:

R1 – vyspelé regióny (Poprad, Liptovský Mikuláš)

R2 – regióny s potenciálom rozvoja a možnosťou presunu do kategórie R1

R3 – menej vyspelé regióny s určitými problémami rozvoja (Tvrdošín)

R4 – zaostané regióny s výraznými problémami rozvoja (Kežmarok)

Štruktúra zamestnanosti v regióne

Hoci sa predmetný región bežne spája s potenciálom v oblasti cestovného ruchu, tento nehrá podstatnú rolu v zamestnanosti regiónu. Podiel zamestnaných v priemysle v tatranskom regióne je porovnateľný s údajom za Slovensko ako celok, len v troch z piatich okresov je tento podiel vyšší ako za SR. Podiel zamestnanosti v odvetviach, ktoré sú nevyhnutne späté s cestovným ruchom (hotely a reštaurácie) osciluje medzi 2 %-6 %, čo nepredstavuje zásadnú odchýlku od priemerných dát za SR. Podiel zamestnanosti v obchode presahuje celoštátny priemer (aj to nepatrne) len v jednom z týchto okresov. Cestovný ruch teda napriek svojmu potenciálu zatiaľ v sledovanom regióne nie je dominantným faktorom vývoja zamestnanosti, čo neprospieva regiónu ako celku. Podiel zamestnanosti v ostatných odvetviach trhových služieb je vzhľadom na celoštátny priemer mierne podproporcionálny, opak platí pre netrhové služby. Podiel netrhových služieb je všeobecne vysoký v málo výkonných okresoch (pretože komerčné aktivity sú málo rozvinuté, pritom aktivity verejného sektora sú rovnako prítomné ako v iných regiónoch). Potvrďuje sa to aj tatranskom regióne na príklade okresov Tvrdošín, Kežmarok, Stará Ľubovňa.

Vysoký potenciál rozvoja spočíva aj v sektore služieb. Ide o sektor, ktorý je u nás pomerne dobre rozvinutý. Viac ako polovica zamestnanosti v službách je však tvorená sektormi, ktoré nie sú náročné na vzdelanie, čo znižuje ich pridanú hodnotu. V zamestnanosti služieb náročných na vzdelanie región zaostáva. A to i napriek nadpriemerne vysokému podielu v sektore vzdelania.

Nezamestnanosť v regióne

Podľa údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny neobvyklú mieru nezamestnanosti v regióne dosahuje okres Kežmarok, ktorý patrí k okresom s najvyššou mierou nezamestnanosti v SR. Vo zvyšných častiach tatranského regiónu je miera nezamestnanosti veľmi podobná celoslovenskému priemeru (údaje za rok 2005). V týchto okresoch je teda nevyužitých približne 12 % disponibilných pracovných síl, v okrese Kežmarok až vyše 25 %. Vo východnej časti sledovaného regiónu je vyšší podiel dlhodobej nezamestnanosti.

Ekonomická aktivita a mzdy

Počet podnikov v prepočte na tisíc obyvateľov je v regióne nízky, jedine v okrese Poprad sa blíži celoštátnemu údaju. Lepší výsledok vykazuje údaj o počte fyzických osôb živnostníkov v prepočte na tisíc obyvateľov.

Miera zamestnanosti je veľmi rozdielna: extrémne nízka je v okrese Kežmarok, vyššia ako priemer SR je len v okrese Poprad. Miera participácie je menej diferencovaná, dobrú pozíciu má Poprad a Liptovský Mikuláš, podstatne horšiu pozíciu majú ostatné okresy.

Priemerná mzda v regióne je výrazne pod úrovňou celoštátneho priemeru, ani v jednom okrese sa nepribližuje úrovni za SR.

Výkonnosť priemyslu v regióne

Produktivita práce v priemysle výrazne zaostáva za celoštátnym priemerom. V objeme tržieb v priemysle vidno značnú heterogenitu v rámci regiónu – údaje za priemyselne relatívne vyspelý okres Poprad mnohonásobne prevyšujú údaje za východné časti regiónu. V tvorbe pridanej hodnoty sa takisto od ostatných okresov ešte vzdáľuje okres Poprad. Hospodársky výsledok priemyselných organizácií sa ukázal ako značne nestabilný, bez schopnosti trvalejšie vytvárať zisk. Vo výške hmotných investícií je nápadný extrémny výsledok okresu Poprad. V okresoch Tvrdošín, Kežmarok však nedochádzalo k citeľnejšej investičnej činnosti. To je bariérou pre zblížovanie extrémnych rozdielov vo výkonnosti priemyslu v regióne.

Odvetvová štruktúra priemyslu podľa okresov je viac diverzifikovaná vo väčších centrách a tie vykazujú aj vyššiu ekonomickú výkonnosť. Menšie centrá majú zvyčajne menej diverzifikovanú štruktúru priemyslu založenú na jednom alebo dvoch regionálne významnejších podnikoch. Z profilu odvetvovej štruktúry priemyslu vyplýva, že v riešenom území je potrebné viac podporovať perspektívnejšie odvetvia regionálnej a globálnej ekonomiky, kde dobrú východiskovú situáciu má najmä elektrotechnický priemysel.

2.7 Základné dokumenty regionálneho rozvoja v SR

Pri problematike programovania, resp. plánovania regionálneho rozvoja na Slovensku je potrebné sa riadiť určitými záväznými pravidlami na úrovni štátu (zákon č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, novelizovaný zákonom č. 351/2004 Z.z.) ako aj odporúčaniami Európskej únie, keďže v priebehu roku 2004 vstúpila SR do štruktúr tejto organizácie. V súlade s vyššie uvedeným zákonom č. 351/2004 Z.z. sa **podpora regionálneho rozvoja v SR** uskutočňuje na základe:

- národného plánu,
- Rámca podpory Spoločenstva,
- operačného programu,
- regionálneho operačného programu,
- sektorového operačného programu,
- jednotného programového dokumentu,
- strategického programového dokumentu pre Kohézny fond,
- programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja,
- programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce,
- programu Iniciatívy Európskych spoločenstiev.

Údaje v tejto kapitole som čerpal zo zákona č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, zákona č. 351/2004 Z.z., ktorý ho dopĺňa a z terminologického slovníka informačného portálu ISOMI a EÚ. [15]

Niektoré z vyššie uvedených dokumentov budem v nasledujúcej časti stručne charakterizovať.

Národný rozvojový plán

Je to základný strednodobý strategicko-plánovací dokument, nástroj uskutočňovania regionálnej politiky Slovenskej republiky, vypracovaný na päť až sedem ročné obdobie. Obsahuje analýzu hospodárskej situácie, sociálnej situácie, environmentálnej situácie a situácie v oblasti kultúry v regiónoch a potenciálu potrebného na ich rozvoj, určenie rozvojových cieľov a prvoradých úloh potrebných na dosiahnutie týchto cieľov vrátane stratégie, plánovaných činností a vplyvu na životné prostredie. Národný plán obsahuje tiež rámcový návrh finančného a administratívneho zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja.

Rámec podpory Spoločenstva

Predstavuje dokument schválený Európskou komisiou po dohode s dotýčným členským štátom, ktorý vyplýva z hodnotenia plánu predloženého členským štátom a obsahuje stratégiu a priority pre činnosť fondov a členského štátu, ich špecifické ciele, príspevok fondov a ostatné finančné prostriedky. Tento dokument je rozdelený na priority a uskutočnený prostredníctvom jedného alebo viacerých operačných programov.

Operačný program

Ide o dokument schválený Európskou komisiou pre vykonávanie rámca podpory Spoločenstva a obsahujúci súvislý súbor priorít zahrňujúcich viacročné opatrenia, ktorý môže byť vykonávaný využitím pomoci jedného alebo viacerých fondov, jedného alebo viacerých iných existujúcich finančných nástrojov a Európskej investičnej banky. Operačný program je možné pripraviť pre určité sektory (vtedy ide o sektorový operačný program) alebo pre stanovené regióny (regionálny operačný program).

Regionálny operačný program obsahuje rozvojové stratégie na úrovni regiónov. Je strednodobým dokumentom, obsahujúcim analýzu hospodárskej a sociálnej situácie regiónu, ciele a prvoradé potreby jeho rozvoja, súhrnný popis opatrení plánovaných na dosiahnutie cieľov a prvoradých potrieb, rámcový finančný plán a jeho zabezpečenie.

Sektorový operačný program je strednodobým dokumentom, vypracovaným pre vopred určené sektory. Obsahuje ciele a prvoradé potreby sektoru, súhrnný popis opatrení plánovaných na dosiahnutie cieľov a prvoradých potrieb, rámcový finančný plán a ustanovenia na jeho zabezpečenie.

Jednotný programový dokument

Jednotný dokument schválený Európskou komisiou, ktorý obsahuje stratégiu a priority podporované zo štrukturálnych fondov a zo zdrojov členského štátu, ich špecifické ciele, príspevok zo štrukturálnych fondov a ostatné finančné prostriedky. Obsahuje rovnaké informácie, ktoré sa nachádzajú v rámci podpory Spoločenstva a v príslušnom operačnom programe. Je užšie zameraný ako rámec podpory Spoločenstva a rieši stanovené oblasti v príslušnom operačnom programe.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja

Je strednodobým programovým dokumentom, ktorý obsahuje najmä:

- analýzu hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja, environmentálneho rozvoja a rozvoja kultúry na území kraja, jeho hlavné vývojové smery, určenie cieľov a prvoradých potrieb,
- určenie okresov a obcí, ktorých rozvoj je potrebné podporovať s ohľadom na potrebu rovnováhy v rozvoji samosprávneho kraja,
- úlohy a prvoradé potreby v rozvoji technickej infraštruktúry, sociálnej infraštruktúry, v starostlivosti o životné prostredie, vo vzdelávaní, kultúre a v ďalších oblastiach,
- návrh finančného a administratívneho zabezpečenia programu rozvoja kraja.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja má byť v súlade s cieľmi a prvoradými potrebami ustanovenými v národnom rozvojovom programe a v regionálnom operačnom programe. Program rozvoja kraja sa zohľadňuje ako podklad pri spracovaní programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí na území príslušného kraja. Štát poskytuje samosprávnym krajom finančné prostriedky na úhradu výdavkov súvisiacich s vypracovaním vlastného programu rozvoja ako i programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce

Je strednodobým programovým dokumentom, ktorý obsahuje najmä:

- analýzu hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja, environmentálneho rozvoja a rozvoja kultúry obce (vidieckej obce alebo mesta), hlavné smery jeho vývoja, stanovenie cieľov a prvoradých potrieb,
- úlohy a prvoradé potreby v rozvoji technickej infraštruktúry, sociálnej infraštruktúry, v starostlivosti o životné prostredie, vo vzdelaní, v kultúre a ďalších oblastiach,
- návrh finančného a administratívneho zabezpečenia.

2.8 Príležitosti a prekážky v prípadovej štúdiu regiónu Tatier

Zásadný problém rozvoja územia a nedostatku kvalitných investičných zámerov je fakt, že miestne časti mesta Vysoké Tatry i chotáre okolitých obcí sa nachádzajú na území národného parku s prísnyim stupňom ochrany, kde sa podľa zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny nesmie vykonávať prakticky žiadna činnosť. Miestni obyvatelia hovoria, že sa stretávajú s problémami aj pri takých činnostiach, ako je orezávanie konárov zo stromov alebo umiestňovanie lavičiek. So stavbami budov je to ešte komplikovanejšie. Administratívne úkony stanovené súčasnou zonáciou vzali mnohým ľuďom chuť podnikat', púšťať sa do nejakých aktivít.

Napriek tomu za posledné roky vyrástli desiatky nových penziónov a reštaurácií. Staré budovy dostali nové fasády, prípadne ďalšie poschodia. V Tatranskej Lomnici pribudla napríklad bobovú dráhu, ktorá prechádza priamo pomedzi stromy na okraji lesa. Aj prísne environmentálne zákony a predpisy totiž poznajú výnimky. Treba sa však zamyslieť, či je to správna cesta. Obchádzanie zákonov, aj keď v určitých prípadoch kvázi legálne, určite nemôže viesť k efektívnemu rozvoju územia Tatier. Všetky problémy mala už koncom minulého roka vyriešiť nová zonácia regiónu.

Zonácia pritom nie je novinka, Správa TANAP-u (ako som vyššie spomínal) ju vypracovala už dávnejšie. Do praxe sa nepremietla preto, že narazila na záujmy Štátnych lesov TANAP-u, ktoré chceli ťažiť drevo aj tam, kde to ochranári nemienili pripustiť. A tak

sa ani nadriadené ministerstvá životného prostredia a pôdohospodárstva nevedeli dohodnúť.

Obrat nastal, keď samospráva Vysokých Tatier aj pod dojmom kalamity z roku 2004 navrhla, aby zonáciu schvaľovala priamo vláda. Situácia je však naďalej nevyriešená, pretože napriek novele stavebného zákona, ktorá platí od začiatku novembra 2005, mal kabinet prerokovať zonáciu do dvanástich mesiacov. Termín november 2007 však stihnutý nebol a ani náhradný termín marec 2008. Ako som vyššie spomínal, bývalý minister pôdohospodárstva SR Miroslav Jureňa v apríli 2007 vyhlásil, že zonácia by sa mala uviesť do platnosti na jeseň roka 2008.

Samospráva mesta Vysoké Tatry zásadne chce, aby sa stupeň ochrany prírody v tatranských osadách znížil. Povoľovací proces investičných zámerov by sa tak podľa nej podstatne zrýchlil. Okrem toho by bolo možné v národnom parku kupovať štátne pozemky, na ktorých v súčasnosti leží podstatná časť mesta.

Taktiež investori žiadajú zníženie stupňa ochrany prírody v niektorých oblastiach Tatier, čo by im umožnilo zamerať svoje aktivity priamo na plánovanú investíciu a nie na administratívnu stránku.

Ako príklad investičných zámerov uvádzam plány skupiny J&T v oblasti Tatier. Táto spoločnosť chce do rozvoja infraštruktúry Vysokých Tatier investovať desať miliárd Sk a priamo tak vytvoriť 2 500 pracovných miest. Ide najmä o rekonštrukciu rekreačných stredísk v Tatranskej Lomnici a na Štrbskom Plese. Spoločnosť J&T GLOBAL, a.s. v zastúpení Tatranských lanových dráh, a.s. (prevádzkovateľ lanoviek v Tatranskej Lomnici a Starom Smokovci) pripravuje zásadnú rekonštrukciu a dostavbu strediska Tatranská Lomnica.

Projekt zahŕňa rekonštrukciu a dostavbu strediska v Tatranskej Lomnici a nadväzuje na súčasný i minulý stav strediska. Cieľom je vybudovať viacúčelové lyžiarske stredisko podľa medzinárodných štandardov, ako aj prítiažlivé letné stredisko s ľahkou dostupnosťou. V súčasnosti prebiehajú analýzy legislatívneho prostredia, hodnotenie vplyvov na životné prostredie, analýza klimatických a hydrologických pomerov ako aj analýza kapacít strediska (dopravné zariadenia, lyžiarske trate, infraštruktúra). Po dostavbe celého strediska by mali pribudnúť nové dopravné zariadenia, vrátane staničných

budov, lyžiarskych tratí, zasnežovaní a vyriešenia parkovania novými bezplatnými parkoviskami.

Hlavnými prínosmi majú byť najmä:

- nové zariadenia pre vrcholových športovcov,
- nové a kvalitnejšie možnosti vyžitia v priebehu celého roka,
- široký sortiment rekreačných aktivít,
- zvýšenie štandardu služieb,
- vybudovanie zasnežovania,
- nové príležitosti spoločenského vyžitia.

Peter Korbačka, partner finančnej skupiny J&T, hovorí, že spoločnosť vidí v Tatrách veľký potenciál. Podľa jeho slov je v Tatrách obrovský priestor pre rozvoj. Podľa neho Tatry sa za posledné roky nerozvíjali, ale verí, že vhodným impulzom je možné Tatry naštartovať, premeniť ich na celoročné stredisko porovnateľné s európskym štandardom.

Na základe vyššie uvedenej analýzy oblasti Tatier som s pomocou Štúdie TUR Vysoké Tatry zosumarizoval nasledovné príležitosti a ohrozenia skúmaného regiónu:

Príležitosti:

- riešené územie poskytuje možnosti športových, rekreačných, turistických, vzdelávacích, liečebných, oddychových pobytov,
- rozvoj cezhraničnej spolupráce s Poľskom a posilnenie medzinárodných väzieb,
- rozvoj agroturistiky,
- celoročne využívané územie Tatier a okolitých regiónov,
- dobudovanie vhodnej dopravnej infraštruktúry v úseku Vysokých Tatier a kompletizácia diaľničnej siete na Slovensku prinášajúca lepšiu dopravnú dostupnosť územia,
- prevádzkovanie integrovaného dopravného systému Vysokých Tatier,
- využitie miestnych energetických zdrojov,

- vytvorenie nových pracovných príležitostí s dôrazom na profilujúce odvetvia a nové odvetvia s vysokou pridanou hodnotou,
- potenciál zhodnocovania obnoviteľných zdrojov energie, a to predovšetkým geotermálnej energie a biomasy,
- predpoklady pre ťažbu stavebných surovín a materiálov (štrky, piesky, stavebný kameň, tehliarske suroviny, drevo),
- pestovanie a zber liečivých rastlín a lesných plodín,
- efektívne využívanie existujúcich zdrojov podzemných aj povrchových vôd,
- využívanie poľnohospodárskej pôdy,
- využitie potenciálu národných parkov, ich ochranných pásiem a chránenej krajinej oblasti pre cestovný ruch a turizmus,
- rastúci záujem vo svete, zmena rekreácie na modernú udržateľnú destináciu,
- budovanie športových, rekreačných a zábavných zariadení v podhorskom pásme Tatier,
- využívanie doteraz nevyužívaných (a často schátraných) objektov s kultúrno-historickými hodnotami, ale i bežných, pamiatkovo nezaujímavých objektov pre trvalé i prechodné bývanie, pre kultúrne a spoločenské, prípadne športové aktivity,
- využitie podporných programov EÚ,
- zvyšovanie kvality existujúcich ubytovacích zariadení, objektov vybavenosti, dopravných stavieb, objektov technickej infraštruktúry,
- podporovať rastúci trend záujmu návštevníkov o sprievodcovské služby a poskytovanie informácií o navštívenom území a jeho okolí zriaďovaním ďalších informačných a vzdelávacích centier, poskytovaním kvalifikovaných sprievodcov (z radov miestnych obyvateľov) na náučných chodníkoch, na turistických trasách (nielen horolezeckých),
- úsek riečky Belá východne od Podbanského upraviť na využívanie pre vodné športy a vodnú turistiku,
- budovanie nových priemyselných parkov a zón v Podhorí v tradičných odvetviach,
- blízkosť regionálno-administratívneho centra rozvojovej osi Tatry-Spiš a postavenie mesta Poprad ako centra nadregionálneho významu,
- potenciál rozvoja nových odvetví v nadväznosti na priemyselné parky a zóny,

- krátke vzdialenosti a optimálna dostupnosť medzi sídlami a rekreačnými strediskami a pásmom TANAP-u a medzi sídlami na hlavných komunikačných ťahoch a pásmom TANAP-u,
- dobudovať a modernizovať kúpele medzinárodného významu mesto Vysoké Tatry a vytvárať podmienky pre využívanie zariadení kúpeľnej starostlivosti aj pre voľný cestovný ruch,
- budovanie ubytovacích, športových, rekreačných a zábavných zariadení v podhorskom pásme Tatier, regionálne väzby na okolité pohoria možnosti kombinovaných pobytov a zájazdov,
- vysoký marketingový potenciál pojmu Tatry = Slovensko.

Ohrozenia:

- nekoordinovanosť a nepreviazanosť rôznych aktivít v území môže viesť k strate autenticity a identity územia,
- nepreviazanosť a nesúlad činností a legislatívy vedie k nekoordinovanému spravovaniu a využívaniu územia, k politickým a spoločenským nezhodám,
- vplyv klimatických zmien a premenlivosť počasia v priebehu krátkeho časového úseku,
- nekomplexný prístup k výstavbe a prevádzkovaniu dopravnej sústavy Vysokých Tatier, ktorý neumožní využívať synergické efekty dopravného systému; nedobudovanie D1 spôsobuje narušenie systému plánovanej integrovanej dopravy v súlade s manažmentom návštevníkov,
- predpokladaný nárast podielu sociálne neprispôsobivých a znevýhodnených skupín obyvateľstva riešeného územia stret rozvojových záujmov a ochrany prírodného prostredia,
- nedokončené pozemkové úpravy, nedoriešené vlastnícke vzťahy a nerozvinutý trh s pôdou a pozemkami,
- absencia špecifických legislatívnych noriem pre podnikanie a kontrolu kvality služieb v cestovnom ruchu,
- 90 % zahraničných návštevníkov prichádza z piatich štátov,
- rastúca medzinárodná konkurencia na trhu medzinárodného cestovného ruchu,
- starnutie obyvateľstva a jeho znížená adaptačná schopnosť,

- vysoký stupeň individuálnej dopravy obyvateľov a návštevníkov,
- nesúlad medzi ponukou a dopytom na trhu práce spôsobovaný aj negatívnou migráciou,
- pochybnosti o vhodnosti ďalšieho rozvoja kúpeľnej liečby.

Príležitosti a ohrozenia územia Tatier využijem pri posudzovaní potenciálnych zdrojov rozvoja skúmaného regiónu a formulácií strategických cieľov a odporúčaní.

Pre vytvorenie kompletnej SWOT analýzy územia Tatier je potrebné stanoviť aj silné a slabé stránky regiónu.

Silné stránky:

- významná plošná koncentrácia prírodne vysokohodnotnej, zachovalej a atraktívnej horskej a podhorskej krajiny,
- špecifický ráz vidieckeho priestoru s charakteristickou zástavbou obcí v historicky utvorenej krajine,
- optimálne podmienky pre cestovný ruch a dosiahnutie komplexného kultúrneho a rekreačno-športového zážitku návštevníkov,
- zvyšujúci sa záujem návštevníkov o kvalifikované sprievodcovské služby (nielen horolezecké, ale aj turistické, náučné, poznávacie),
- vybudovaná sieť turistických a cykloturistických trás, náučných chodníkov,
- vodné nádrže Liptovská Mara a Oravská priehrada s hospodárskym a rekreačným využitím,
- bohatý výskyt geotermálnych a minerálnych vôd v širšom okolí Tatier, ktorých využitie podporuje rozvoj turistickej, rekreačnej a liečebnej funkcie v širšom okolí Tatier,
- priaznivá cenová hladina pre zahraničných návštevníkov,
- jedinečnosť a atraktívnosť Tatier, najmenších veľhôr Európy,
- priaznivá vzdelanostná štruktúra v okresoch Liptovský Mikuláš a Poprad, s vysokým zastúpením obyvateľstva vysokoškolsky vzdelaného,
- výrazný podiel relatívne čistých resp. nekontaminovaných pôd, atraktívna vidiecka krajina, málo narušené životné prostredie na vidieku,

- rozvojové aktivity v okolí mesta Vysoké Tatry,
- prírodné prostredie a existencia významných prírodných, kultúrnych a historických pamiatok,
- zaujímavá poloha mesta Vysoké Tatry pre rozvoj cestovného ruchu,
- možnosti cezhraničnej spolupráce,
- jedinečné podmienky pre klimatickú liečbu, vhodné klimatické a prírodné podmienky v podhorskom pásme,
- potenciál rozvoja zimných športov v existujúcich centrách rozvoja,
- tradičné miesto pre vysokohorskú turistiku pre 5 susedných štátov,
- výskyt lokalít medzinárodného významu,
- prítomnosť vzácnych lesných a mokrad'ových spoločenstiev zvyšujúcich ekologickú stabilitu krajiny.

Slabé stránky:

- inštitúcie ochrany prírody usmerňujú ochranu prírody na pozemkoch, ktoré sú vlastníctvom iného vlastníka a súčasne inštitúcie, ktoré sú vlastníkami územia so štatútom ochrany prírody, nemajú definovaný ako prvoradý cieľ v danom území ochranu prírody,
- obmedzenie využívania vybraných prírodných zdrojov v dôsledku územnej ochrany podľa zákona o ochrane prírody a krajiny,
- ohrozenosť turistických chodníkov alebo lyžiarskych svahov lavínami,
- nedostatočný manažment ochrany prírody,
- nedostatočný manažment rozvoja cestovného ruchu,
- chýba cenová rozmanitosť v ponuke ubytovacích a stravovacích zariadení v najvýznamnejších strediskách, zatiaľ nedostatočná vybavenosť službami mimo aj v centrálnej časti Vysokých Tatier,
- štandard vybavenia drahých ubytovacích zariadení nie vždy zodpovedá požadovaným cenám,
- nedostatočná starostlivosť a využitie kultúrnych a historických pamiatok,
- nevyhovujúca štruktúra zariadení cestovného ruchu vyžadujúcich reštrukturalizáciu, modernizáciu,

- nedostatok pracovných príležitostí v malých obciach, nevyužitý potenciál domáceho obyvateľstva,
- málo využitie podhorské pásmo pre rozvoj cestovného ruchu, rekreácie, športu, bývania, ekonomických aktivít,
- nízka vzdelanostná štruktúra obyvateľstva okresov Kežmarok a Tvrdošín, s vysokým zastúpením obyvateľstva so základným vzdelaním a nízke percento vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva,
- okres Kežmarok má vysoké percento miery nezamestnaných a vysoké percento odchádzajúcich do zamestnania mimo okres z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov,
- priemerná mesačná mzda je vo všetkých okresoch riešeného územia nižšia ako je slovenský priemer, pričom najnižšia je v okresoch Kežmarok a Tvrdošín,
- systém udeľovania výnimiek zo zákazov, absencia zonácie, stav nezodpovedá ani požiadavkám ani realite a zneisťuje investície,
- rôznorodá kvalita služieb, nejednotný štandard, vyšší podiel služieb s nižším štandardom,
- doterajšie navzájom si odporujúce legislatívne predpisy nezodpovedajú požiadavkám národného parku,
- nízka úroveň investícií do výskumu (verejných, súkromných) a do ochrany prírody a momentálne slabé prepojenie medzi podnikateľskou sférou a výskumnou činnosťou,
- zatiaľ málo využitie podhorské pásmo pre rozvoj aktivít cestovného ruchu, rekreácie, športu, trvalého bývania, klimatickej liečby,
- nízky objem finančných prostriedkov na propagáciu a marketing,
- nedostatok vhodných bytov pre niektoré skupiny obyvateľov,
- menej vhodný dopravný systém ako celok,
- momentálne podceňovanie klasickej kúpeľnej liečby v Tatrách,
- neujasnená koncepcia ďalšieho rozvoja kúpeľnej funkcie vo Vysokých Tatrách,
- nevyhovujúca kapacita súčasných lyžiarskych stredísk,
- nevyužitie, nedokončené, schátrané objekty v prostredí TANAP-u,
- málo prispôsobivé rómske komunity,
- odlev domáceho obyvateľstva z územia za prácou, bývaním do väčších miest.

3 MOŽNOSTI ROZVOJA ÚZEMIA TATIER

V nasledujúcej kapitole sa venujem zdrojom rozvoja regiónu Tatier, vízií riešenej oblasti a stanovením environmentálnych a ekonomických kritérií sebestačnosti územia Tatier. Súčasťou kapitoly sú aj ciele regiónu do budúcnosti a opatrenia na dosiahnutie týchto cieľov. Podklady na vypracovanie tejto kapitoly som čerpal najmä zo Štúdie trvalo udržateľného rozvoja Vysoké Tatry 2005 aktualizovanej v roku 2007.

3.1 Potenciálne zdroje rozvoja regiónu

1. Prírodné

Hydrogeologické zdroje

Vodohospodársky potenciál využívania podzemných vôd na skúmanom území nie je doposiaľ dostatočne využitý, ich súčasné využívanie predstavuje iba 8,7 % z celkových využiteľných množstiev. K dispozícii je totiž $1\,777,61\text{ l}\cdot\text{s}^{-1}$ ($\text{l}\cdot\text{s}^{-1}$ predstavuje sumárnu výdatnosť) podzemných vôd, z ktorých sa v roku 2002 využívalo iba $155,23\text{ l}\cdot\text{s}^{-1}$. Toto hodnotenie súčasne poukazuje aj na prípadné ďalšie možnosti získania podzemných vôd pre hospodárske využitie. Najvýznamnejšie zdroje využiteľných množstiev podzemných vôd sú viazané na štruktúry Belianskych Tatier.

Funkcie lesov ako zdroje rozvoja

Za funkcie lesov sa dnes v zmysle zákona o lesoch č. 326/2005 Z.z. považujú účinky a vplyvy, ktoré poskytujú lesy ako zložka prírodného prostredia a objekt hospodárskeho využívania. Výsledkom produkčnej funkcie lesov sú úžitky spravidla materiálnej povahy zabezpečované rastovými a pracovnými procesmi. Mimoprodukčnými funkciami lesov sú úžitky ekologické a spoločenské. Produkčná funkcia tatranských lesov sa po vzniku TANAP-u stala doplnkovou funkciou k prevládajúcej ekologicko-ochrannej environmentálno-spoločenskej funkcii, čo sa jasne odrazilo v kategorizácii lesov v zmysle hospodár-

sko-úpravnickeho plánovania. Od 60. rokov v TANAP-e neexistovala kategória hospodárskych lesov. Koncepcia funkčne integrovaného lesného hospodárstva aplikovaná v lesoch TANAP-u od roku 1975 prehodnotila funkčný potenciál lesa na úrovni jednotiek priestorového rozdelenia so zámerom prispôbiť utilitárne funkcie skutočnému prírodnému potenciálu a predovšetkým integrovať porasty s podobnými funkciami do hospodárskych súborov a kategórií. Funkčné typy lesa tak vyjadrujú konkrétnu očakávanú funkciu lesa a jej významnosť. [23]

Ochranné lesy

V ochranných lesoch je prioritná funkcia ochranná, s priaznivým vplyvom lesa na pôdu a vodný režim. Pokrývajú plochu 23 200 ha, t.j. 59 % lesov Vysokých Tatier.

Lesy osobitného určenia

V lesoch osobitného určenia je prioritná funkcia mimoprodukčná, výmera je 15 850 ha, t.j. 41 % z celkovej výmery lesov.

Na plnenie požadovanej funkcie lesa musí lesný porast splňať určité špecifické požiadavky. Ak je medzi požiadavkou a momentálnou schopnosťou lesa funkcie plniť zásadný rozdiel, je na zabezpečenie funkcií nutné do lesného systému vložiť materiál a energiu. Jedným z predpokladov pre trvalo udržateľné využívanie lesov je minimalizovanie dodatkovej energie, preto by formulovanie funkcií malo vychádzať z detailnej analýzy stavu porastov. Doterajší prístup ku funkčnej typizácii tatranských lesov, napriek snahe o integrovaný prístup, bol dosť schematický.

2. Ľudské

Domáce obyvateľstvo disponuje pomerne dobrým potenciálom v oblasti pracovnej kvalifikácie najmä v oblasti tradičných remesiel a výroby založenej na folklóre a histórii. Medzi silné stránky sledovaného regiónu z pohľadu rozvoja ľudských zdrojov a využitia ľudského potenciálu patria: vysoká miera profesijnej mobility smerom k sektorom s najlepšou perspektívou ako sú cestovný ruch, kultúrne aktivity a aktivity na voľný čas, služby spojené s využívaním národného bohatstva, služby sociálnej ekonomiky, dostatok

voľnej pracovnej sily, vhodná veková štruktúra pracovnej sily, dostatočný potenciál voľnej pracovnej sily na vidieku.

Demografické predpoklady a obmedzenia

Výskumné demografické centrum vypracovalo v r. 2004 Prognózu vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2025. Východiskovým podkladom na výpočet prognózy bol počet a veková štruktúra obyvateľstva v okresoch k 31. 12. 2002. Proces starnutia bude prebiehať vo všetkých okresoch, nebude však prebiehať rovnomerne. V okresoch riešeného územia podľa tejto prognózy narastie do roku 2025 počet obyvateľov o 18 974 osôb. Predpokladá sa nárast počtu obyvateľov vo všetkých okresoch, s výnimkou okresu Liptovský Mikuláš. Najväčší nárast zaznamená okres Kežmarok. Z hľadiska počtu obyvateľov okresu Kežmarok sa predpokladá nárast najmä u sociálne znevýhodnených a neprispôsobivých skupín obyvateľstva, čo môže mať negatívny dopad na ekonomickú výkonnosť a stabilitu okresu.

Ekonomický potenciál riešeného územia je sústredený najmä do odvetví priemyslu a verejného sektora. Budúcnosť kvalifikovanej pracovnej sily je spojená s oblasťami ako sú: cestovný ruch, verejné stravovanie, vzdelávanie, príprava a realizácia kultúrnych podujatí a pod. Nekvalifikovaná pracovná sila sa môže v budúcnosti viac uplatniť v poľnohospodárstve a lesníctve, miestnej výrobe a pod. Najväčším problémom sledovaného regiónu je vysoký podiel dlhodobo nezamestnaných. Najväčší podiel na dlhodobo nezamestnaných má nekvalifikovaná pracovná sila a osoby bez pracovného zaradenia, ktoré je možné v budúcnosti rekvalifikovať na podporné služby. Ľudský potenciál domáceho obyvateľstva nie je využitý ani vo výrobe drobných výrobkov a suvenírov typických pre región. Zvýšenie participácie miestneho obyvateľstva aj prostredníctvom nových komunitných aktivít sa môže stať významným impulzom k zhodnocovaniu ľudského kapitálu smerujúceho k zachovaniu ekologicky stabilného územia.

3. Kultúrno-historické

Región svojou lokalizáciou na území s vplyvom východnej aj západnej kultúry, dochovanými historickými artefaktmi a dejinami z obdobia začiatku a polovice 20. storočia, svojráznym folklórom, má potenciál pre rozvoj poznávacieho turizmu

a ekoturizmu, kúpeľníctva aj rekreácie. Pri úvahe o tom, aké druhy a prejavy kultúry priťahujú domácich a zahraničných návštevníkov na určité miesta a ako je možné využiť kultúrne dedičstvo a bohatstvo Vysokých Tatier najmä v oblasti cestovného ruchu, si treba uvedomiť, že ponuku, či program kultúrneho turizmu možno chápať ako súhrn viacerých atraktívnych akcií. Tieto podujatia sú spravidla rozmanité a nemusia nevyhnutne navzájom súvisieť. Využívať sa môže produkt niektorého z nasledujúcich kultúrnych okruhov: remeslá, jazyk, tradície, gastronómia, umenie a hudba, história oblasti, druh práce, ktorou sa zaoberajú obyvatelia, technológia, ktorú používajú, architektúra, ktorá dodáva oblasti výnimočný vzhľad, náboženstvo aj so svojimi vizuálnymi prejavmi, vzdelávací systém, oblečenie, aktivity vo voľnom čase.

Produkty kultúrneho turizmu predstavujú atrakcie, ktoré lákajú turistov počas kultúrno-poznávacích zájazdov. Zahŕňa produkty, ktoré autenticky odrážajú kultúru regiónu. Medzi tieto produkty patria:

- kultúrne pamiatky (svetské architektonické pamiatky, sakrálne stavby, náleziská vykopávok, pohrebiská, ruiny, staré sídla, stavby ľudovej architektúry atď.),
- kultúrne podujatia (festivaly, výstavy, predstavenia, koncerty, ľudové slávnosti, folklórne večery, atď.),
- kultúrne zariadenia (múzeá, múzeá v prírode, galérie, obrazárne, knižnice, archívy, divadlá, planetária, zoologické záhrady, botanické záhrady, atď.),
- kultúrne trasy (skupina miest a lokalít, ktoré ponúkajú v rámci kultúrneho dedičstva spoločný špecifický produkt).

4. Finančné

Vysoké Tatry sú regiónom, ktorý nedokáže samofinancovať svoj rozvoj a je vo veľkej miere založený na zdrojoch z transferov štátneho rozpočtu, grantových a dotačných schém EÚ a mimovládneho sektora. Rozvoj regiónu Vysokých Tatier je v súčasnosti financovaný predovšetkým zo zdrojov verejného sektora resp. prostriedkov štátneho rozpočtu. V ostatných rokoch však čoraz väčšou mierou prispieva k rozvoju súkromný sektor a to aj formou investícií. Potenciálne zdroje financovania rozvoja regiónu Vysokých Tatier možno z hľadiska ich disponibility rozdeliť do dvoch základných kategórií:

Schválené zdroje na investičné aktivity súkromného a verejného sektora:

Východiskom analýzy schválených zdrojov na investičné aktivity je prehľad o finančných zdrojoch jednotlivých ekonomických sektorov v skúmanom regióne, ktoré sú určené na investície do obnovy a rozvoja v období rokov 2005-2011, pričom tieto sú zozbierané a zosumarizované z čiastkových údajov za najvýznamnejšie plánované investičné aktivity v regióne, ktorých financovanie už bolo schválené a ktoré prispievajú k obnove alebo rozvoju Vysokých Tatier. Rozvojovými investičnými aktivitami nie sú opravy a likvidácie škôd spôsobené prírodnými živlami.

Dominantnými medzi schválenými aktivitami sú projekty budovania dopravnej infraštruktúry (financované zo štátneho rozpočtu a Kohézneho fondu Európskej únie), ktoré výrazne zlepšujú dostupnosť regiónu resp. jeho hlavných centier. Kľúčovou investíciou je predovšetkým úsek diaľnice D1 Mengusovce – Jánovce v odhadovaných nákladoch 9,7 mld. Sk, ktorého odovzdanie je naplánované na rok 2009, a ktorý nadväzuje na v súčasnosti už budovaný úsek diaľnice D1 z Važca do Mengusoviec (predpoklad celkových nákladov 4-5 mld. Sk, plán odovzdania do roku 2008). Spomenuté dva úseky podtatranskej diaľnice treba vnímať najmä v kontexte spojzdenia zatiaľ len plánovej diaľnice z Hričovského Podhradia do Ivachnovej (najskorší možný termín ukončenia v roku 2010), tak aby bola cestná doprava aspoň zo západnej časti krajiny do vysokotatranského regiónu plynulá a bezproblémová.

Ambíciu rapídne zlepšiť kvalitu cestovania do a z centra Vysokých Tatier – Popradu, má rekonštrukcia popradskej železničnej stanice v nasledujúcich rokoch za celkovo 1,046 mld. Sk (čiastočne financovaný zo štrukturálnych fondov EÚ). Investične významnejšie projekty bytovej výstavby sa sústreďujú takmer výlučne v mestách Poprad (745 mil. Sk) a Liptovský Mikuláš (420 mil. Sk). Signifikantné investície do vodokanalizačnej infraštruktúry v Podtatranskej kotline za 2,15 mld. Sk sa predpokladajú až v horizonte rokov 2009-2011. Dobudovanie Tatranských lanových dráh z Tatranskej Lomnice na Skalnaté Pleso a odtiaľ na Lomnický Štít a Lomnického sedla si vyžiada najväčší objem zdrojov spomedzi investícií v oblasti cestovného ruchu (2,6 mld. Sk). Porovnateľne nákladnými sú tiež očakávané náklady na rekonštrukciu štyroch hotelov (Hviezdoslav, FIS, Helios, Grand hotel Praha) v meste Vysoké Tatry za 2,4 mld. Sk. Obidva spomenuté projekty budú takmer výlučne financované súkromnými zdrojmi.

Najväčší objem investícií v prirodzenom regióne, a to v každej z uvedených kategórií, smeruje do jeho hlavnej oblasti – okresu Poprad, ktorý má zároveň najväčší potenciál absorpcie finančných zdrojov. Tento potenciál mu dáva najmä poloha a veľkosť jeho sídla, v ktorom sa sústreďuje podstatná časť ekonomického života celého regiónu.

Schválené investície pre tzv. širší región možno považovať za vcelku diverzifikované. Úplne inak ale vyzerajú očakávané investičné aktivity v meste Vysoké Tatry. Tie, aj na základe ekonomickej orientácie súmestia 14-tich obcí, by sa mali zamerať hlavne na oblasť cestovného ruchu. V jeho financovaní prevažuje súkromný sektor, ktorý má veľké investičné zámery najmä v oblastiach Štrbského Plesa, Tatranskej Lomnice, Starého Smokovca a Skalnatého plesa. Tieto oblasti sa zároveň majú stať hlavnými hybnými silami ekonomiky mesta Vysoké Tatry. Zdrojom krytia projektov verejného sektora sú najmä prostriedky štrukturálnych fondov a fondu solidarity Európskej únie. Prehľad jednotlivých investícií v katastrálnej oblasti mesta Vysoké Tatry je uvedený v nižšie zobrazenej tabuľke:

Tab. 1. Prehľad investícií v meste Vysoké Tatry v rokoch 2005-2009 (v mil. Sk).

Investičný projekt	2005-2007	2007-2009
Projekty súkromného sektora		
Grand Hotel Kempinsky Štrbské Pleso	450	500
Hotel Helios Štrbské Pleso	290	520
Hotel FIS Štrbské Pleso		840
Grand Hotel Praha Tatranská Lomnica	70	500
Športový areál Štrbské Pleso	20	120
Pozemná lanová dráha (Starý Smokovec – Hrebienok)	20	80
Tatranské lanové dráhy Tatranská Lomnica	70	2 500
Mezonetové a apartmanové byty	25	1 800
Projekty verejného sektora		
Cestné komunikácie a chodníky vo Vysokých Tatrách	42,8	
Parkovisko v Novom Smokovci	4,7	
Parkové zóny a vybavenie oddychových zón	60	
Rekonštrukcia verejných hygienických zariadení	2,3	
Oprava hracích plôch a dovybavenie športovísk	12	
Rekonštrukcia hudobného altánku v Tatranskej Lomnici	2,5	
Vybudovanie horolezeckej steny v Tatranskej Lomnici	1,6	
Vybudovanie detskej lezeckej steny vo Vysokých Tatrách	1,6	
Cestné komunikácie a chodníky vo Vysokých Tatrách	50	
Rekonštrukcia cesty III/01814	10,7	
Rekonštrukcia budov a zariadení verejnej správy	13	
Oprava strechy základnej školy v meste Vysoké Tatry	5	
Projekty v meste Vysoké Tatry spolu	1 151,2	6 860

Potenciálne zdroje financovania prostredníctvom transferov a grantov:

Podobne ako v iných porovnateľných regiónoch, aj rozvoj Vysokých Tatier je vo veľkej miere závislý na financovaní z rozpočtových zdrojov vládnych a mimovládnych inštitúcií (zdroje pochádzajúce zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie a zdroje z mimovládneho sektora).

5. Surovinové

Riešené územie je pomerne chudobné na surovinové zdroje, resp. nemá ekonomicky využiteľné zásoby rudných surovín (oblasť Nízkych Tatier). Predstavuje však významnú surovinovú bázu nerudných surovín a stavebných materiálov, zásoby ktorých umožňujú rozvoj hlavne stavebného priemyslu.

3.2 Vízia územia Tatier

V nasledujúcej kapitole uvádzam víziu územia Tatier v roku 2020, ktorá vyjadruje ideálnu podobu regiónu Tatier a bude východiskom pre stanovenie strategických cieľov na priblíženie sa k tomuto ideálnemu stavu v budúcnosti.

V roku 2020 je región Tatry tým územím, ktoré si ľudia zvolili pre život, prácu a oddych. Zvolili si ho pre jedinečnosť Vysokých Tatier, najmenších veľhôr Európy, s vysokou kvalitou životného prostredia, pre stabilnú a pestrú ponuku pracovných príležitostí, služieb a hospodárskych aktivít ako podmienok priaznivého sociálneho rozvoja územia. Región Tatry sú najvýznamnejším a najznámejším územím Slovenska, v ktorom udržateľný hospodársky rozvoj rešpektuje prioritu prírodných hodnôt územia. Občania s vysokým stupňom environmentálneho vedomia sa aktívne zapájajú do plánovania a rozhodovania o veciach verejných.

Environmentálny pilier

- aktívna, tvorivá ochrana prírody ako biologickej základne životného prostredia je súčasťou rozvoja akejkoľvek funkcie v území a prvým základným predpokladom rozvoja územia,
- ochrana kultúrno-historického dedičstva a jeho aktívne využívanie je druhým základným predpokladom rozvoja územia,
- environmentálna výchova je súčasťou všeobecného vzdelávacieho systému detí a dospelých,
- v území funguje komplexný monitoring kvality územia a jeho pravidelné vyhodnocovanie, aby sa jeho prírodné kvality v rozmeroch európskeho významu zachovali,
- starostlivosť o prírodu, o poľnohospodársku krajinu, rozvoj sídiel a zachovanie kultúrnej identity regiónu sú trvalou prioritou záujmov územia.

Sociálny pilier

- v spoločnosti fungujú pozitívne medziľudské vzťahy, vzájomná dôvera a rešpektovanie, ústretovosť, rovnoprávnosť a sloboda,
- sídla si zachovávajú svoju urbanistickú identitu, a tak ponúkajú rozmanité formy trvalého bývania, vidiecke sídla sa orientujú na funkciu trvalého bývania, rekreačnú funkciu, mestské sídla majú prevažne terciárny charakter,
- sídla zvyšujú svoj vybavenostný štandard pre domácich obyvateľov i návštevníkov,
- predpokladom trvalo udržateľného rozvoja je sociálna rovnováha, rozvoj jednotlivých funkčných aktivít na rozmanitých úrovniach pre všetky príjmové skupiny obyvateľstva.

Ekonomický pilier

- prepojenie podnikateľskej a výskumnej sféry je zárukou progresívnych podnikateľských aktivít,
- udržateľnosť rozvoja je priamo úmerná konkurencieschopnosti regiónu v environmentálnej, sociálnej a ekonomickej sfére, pričom ani jedna zo sfér sa nevyvíja na úkor druhej, aby nedošlo ku destabilizácii územia,

- ochrana národných parkov a rozvoj funkčných aktivít v nich sú v centre pozornosti krajov, v ktorých sa parky nachádzajú a spätne, kvalita a prosperita parkov je zdrojom ziskov pre dotknuté kraje,
- vzhľadom na to, že takmer 90 % plochy územia predstavujú hodnotné prírodné územia, ekonomika regiónu Tatry sa prednostne rozvíja od cestovného ruchu, rekreácie, kúpeľnej liečby a extenzívnych foriem poľnohospodárstva,
- ekonomické aktivity v území rešpektujú sociálne a environmentálne limity územia.

3.3 Sebestačnosť regiónu Tatier

3.3.1 Kritériá ekonomickej samostatnosti regiónu

Nutnou podmienkou k tomu, aby sa naplnili vízie, je zabezpečenie zdrojov na financovanie identifikovaných potrieb. V súčasnej situácii si tieto zdroje nedokáže vytvoriť ani užší ani širší región sám. Tieto zdroje preto treba hľadať predovšetkým v externom prostredí. Rozhodujúcu úlohu pri financovaní rozvoja Vysokých Tatier majú verejné zdroje. Jedine tie totiž dokážu prefinancovať vybudovanie a modernizáciu základnej infraštruktúry, ktorá vytvára podmienky pre investície súkromného sektora. Ak budú súkromné investície ekonomicke efektívne, vytvoria nielen zdroje na svoj vlastný rozvoj, ale aj zdroje smerujúce do verejného sektora v podobe daní a poplatkov. Z toho vyplýva, že investície súkromného a verejného sektora sú vo vzájomnej interakcii a ich účinnosť je vzájomne korelovaná.

Treba však povedať, že najmä užšie územie Vysokých Tatier nemôže byť za predpokladu dodržania prísnych regulatív jeho ochrany a limitácie jeho ekonomického rastu, ekonomicke samostatným (najväčším limitom jeho finančnej samostatnosti je preň miera a úroveň jeho možnej urbanizácie). Nikde na svete nedokáže byť územie s porovnateľným stupňom ochrany sebestačným v tvorbe zdrojov na svoj vlastný rozvoj. Chránené územia sú aj z finančného hľadiska hodnotou, ktorá musí byť dotovaná z verejných rozpočtov na zabezpečenie ich spoločenských funkcií resp. prínosu pre komunitu. Nič to však nemení na skutočnosti, že aj v silne regulovanom území platia princípy economic-

kej efektivity nákladov a investícií na jeho udržiavanie a rozvoj. V praxi to znamená, že účinnosť každej vynaloženej koruny musí byť konfrontovaná s prínosmi dotovanej oblasti. Užší región samozrejme nemôže byť v celej miere dotovaný z verejných rozpočtov, aspoň časť zdrojov si musí dokázať vytvoriť sám. Tvorba týchto zdrojov sa musí opierať o:

- obyvateľstvo s trvalým bydliskom v obciach užšieho regiónu,
- subjekty podnikajúce v užšom regióne,
- zavedenie pobytovej dane a iných miestnych poplatkov,
- spoplatnenie vybraných verejných služieb (parkovanie, turistické chodníky, a pod.).

V rámci riešeného regiónu treba rozlišovať medzi dvomi typmi investícií:

1. Investície s primárne nefinančným prínosom (ide najmä o investície, ktoré obnovujú a zveľaďujú historické, kultúrne a prírodné bohatstvo Vysokých Tatier, ktoré je dostupné všetkým zadarmo, alebo za symbolický poplatok a investície, ktoré zabezpečujú základnú infraštruktúru územia t.j. cesty, inžinierske siete, školy, miestna samospráva a pod.).

2. Investície s finančným prínosom (investície založené na finančnom efekte, t.j. hotely, kúpeľné domy, lyžiarske zjazdovky, vedecko-výskumné parky, wellnessy, reštaurácie atď.)

Prínos oboch typov investícií musí byť merateľný indikátorom, ktorý vyjadruje účinnosť vloženého kapitálu. Pre investície s primárne nefinančným prínosom môžu byť takýmito indikátormi napríklad počet návštev a opakovaných návštev Vysokých Tatier alebo konkrétneho zariadenia, dĺžka pobytu priemernej návštevy, kvalita ovzdušia a vôd v území, dĺžka a kvalita turistických chodníkov, dostupnosť služieb verejnej správy, počet náučných máp na turistických chodníkoch, podiel zalesnených a oddychových plôch, počet obyvateľov a podnikateľských subjektov v regióne a pod.

Pre investície sledujúce finančný efekt sú kľúčovými indikátormi ziskovosť, rentabilita vloženého kapitálu, solventnosť, likvidita, zadĺženosť, vnútorná miera výnosovosti, doba návratnosti investovaných prostriedkov.

Pre uvedené indikátory je potrebné zadefinovať hodnoty porovnateľné so želaným stavom a ich vývoj sa musí sledovať a vyhodnocovať v čase. To znamená, že cieľom je udržať želaný stav prínosu investície, čo najdlhšie resp. pri minimálnych dodatočných investíciách v krátkych časových intervaloch.

Za ekonomicky efektívne a pre užší región žiadúce sa považujú investície, ktoré spĺňajú nasledovné kritériá:

- majú vysokú pridanú hodnotu,
- sú založené a benefitujú zo špecifík a exkluzivity vysokotatranského prostredia,
- doba návratnosti je menej ako 12 rokov,
- vnútorná miera výnosovosti je aspoň 5 %,
- sú tolerantné k limitom a regulatívom územia, v ktorom sú umiestnené,
- miera ziskovosti predstavuje aspoň 8 % p.a.,
- dokážu generovať pozitívny cash flow,
- dokážu udržať vysoký štandard a kvalitu produktov a služieb,
- využívajú špecifický potenciál regiónu, v ktorom sú umiestnené.

Úspešné a najprínosnejšie pre užší región budú investície, ktoré:

- nadštandardne ohodnocujú ľudský kapitál,
- sú založené na vedomostiach a schopnostiach ľudského kapitálu resp. rozvíjajúce znalostnú ekonomiku,
- sú flexibilné a schopné adaptácie na meniace sa prostredie a dopyt,
- podporujú vnútornú spotrebu výrobkov a služieb vytvorených v regióne,
- majú nadnárodný charakter,
- prispievajú k diverzifikácii oblastí podnikania v regióne.

Pre produkty a služby vytvorených komerčnými investíciami v užšom regióne musí platiť, že ich exkluzivita a vysoká hodnota pre spotrebiteľov, je vyjadrená v cene produktu alebo služby, pričom táto zabezpečuje ziskovosť subjektov podnikajúcich v užšom regióne.

Oveľa väčšiu ekonomickú samostatnosť, nie však úplnú, môže dosahovať širší región Vysokých Tatier. Voľnejšie environmentálne limity, kvalifikovaná pracovná sila a zlepšujúca sa dopravná dostupnosť dávajú dobré predpoklady najmä pre rozvoj tradičného ľahkého priemyslu (výroba bielej techniky), ale aj drevospracujúceho priemyslu, chemického priemyslu a cestovného ruchu. Na to aby širší región dokázal dobehnúť rozvinutejšie časti Slovenska resp. Európskej únie musí dôjsť predovšetkým k rozšíreniu spektra činností hlavných sektorov zamestnanosti.

Aj tu musí byť hlavným cieľom rast pridanej hodnoty, produktivity práce a rast podielu hodnoty ľudského kapitálu na hodnote produktov a služieb. Žiadúce je predovšetkým budovanie centier výskumu a vývoja pri veľkých priemyselných podnikoch. Najmä v kontexte plánovania budúceho rozvoja je dôležité udržať vzdelaný a schopný pracovný kapitál, ktorý v mnohých prípadoch opúšťa región s cieľom nájsť vyšší životný štandard a ohodnotenie v západnej časti Slovenska.

3.3.2 Environmentálne východiská sebestačnosti regiónu

Vysoký percentuálny rozsah územia zaradeného do 1. a 2. stupňa environmentálnej kvality (prostredie vysokej úrovne a prostredie s vyhovujúcou environmentálnou kvalitou) vytvára veľmi vhodné environmentálne podmienky pre život trvalo bývajúceho obyvateľstva. Práve sídla s bezprostredným kontaktom s prírodou majú už v súčasnom období v európskej civilizácii vysokú sociálnu, kultúrnu a estetickú hodnotu, ktorá bude s postupnou ekologizáciou spoločenského povedomia naďalej stúpať.

Viac ako 90 % rozlohy riešeného územia má z hľadiska environmentálnej kvality prostredia vhodné lokalizačné predpoklady pre rekreáciu a cestovný ruch. Naopak pre väčšinu obyvateľov Slovenskej republiky i zahraničia sa zo zdravotného hľadiska ukazuje ako vysoko nevyhnutné stráviť aspoň obmedzené časové obdobie v nenarušenom a hodnotnom, predovšetkým prírodnom prostredí, ktoré môže tento región svojim návštevníkom ponúknuť. Ostatné územie, tvorené predovšetkým mestskými sídlami Liptovský Mikuláš, Poprad a Kežmarok, by malo poskytovať podmienky pre rozvoj vybraných foriem cestovného ruchu (poznávací, kongresový, nákupná turistika a pod.), pri ktorých environmentálna kvalita prostredia nie je rozhodujúcim kritériom.

Zníženie v súčasnosti vysokého, až päťdesiatpercentného podielu obyvateľstva žijúceho v území zaradeného do 3.-5. stupňa environmentálnej kvality (prostredie mierne narušené až prostredie silne narušené) nebude jednoduché, vzhľadom na koncentráciu tohto obyvateľstva na plošne malom území najväčších sídiel Liptovský Mikuláš, Poprad a Kežmarok.

Podstatným trendom do budúcnosti bude zmena štruktúry hospodárstva zameraná predovšetkým na rozvoj sektora služieb a znalostnej ekonomiky prinášajúcich v porovnaní s klasickým priemyslom zníženie environmentálnej záťaže prostredia a zlepšenie environmentálneho správania sa ekonomiky a verejnosti. Pri nových priemyselných investíciách je potrebné dôsledne uprednostňovať tie, ktoré prinášajú environmentálne prijateľné technológie a vyrábajú produkty s vysokou pridanou hodnotou.

Zníženie silného resp. extrémneho ohrozenia pôd vodnou eróziou a s tým spojené udržanie ich produkčného potenciálu bude možné dosiahnuť realizovaním protierózných opatrení a projektov výsadby ochrannej zelene, zazeleňovaním poľnohospodársky nevyužívaných plôch, resp. zmenou druhu pozemku. Realizačným nástrojom pre splnenie uvedených cieľov by mali byť projekty pozemkových úprav s doriešením vlastníckych vzťahov k pôde, ktoré je potrebné v riešenom území bezodkladne realizovať.

Výskyt nekontaminovaných poľnohospodárskych pôd by mal vytvárať okrem iného i predpoklady pre rozvoj poľnohospodárstva zameraného na výrobu ekologicky čistých produktov, pestovanie liečivých rastlín, lesných plodov a pod.

Najcennejšou environmentálnou devízou riešeného územia je vysoko hodnotná, zatiaľ na viacerých miestach relatívne málo narušená vysokohorská, horská i podhorská krajina osobitá nielen v stredoeurópskom kontexte poskytujúca nevšedné turistické a rekreačné vyžitie v prírodnom prostredí. Na takto vymedzenom (plošne relatívnom nevelkom) území sa v porovnaní s inými slovenskými regiónmi i európskymi krajinami významne koncentruje neobyčajne pestrá diverzita foriem reliéfu a malebná, priestorovo a scenéricky diferencovaná štruktúra otvorenej krajiny so zastúpením lesných komplexov, lúčnych plôch so zastúpením rozptýlenej stromovej a krovitej zelene, polí a sídiel. Toto sústredenie prírodných hodnôt vytvára veľmi vhodné predpoklady pre rozvoj viacerých foriem cestovného ruchu a to všetko vo veľmi výhodnej priestorovej i časovej dostupnosti pre návštevníkov. To umožňuje tvorbu komplexných produktov cestovného ruchu so zameraním na rôzne cieľové skupiny turistických návštevníkov.

Postupným zvyšovaním atraktívnosti i tých oblastí v rámci riešeného územia, ktoré sú čiastočne dnes na okraji záujmu turistických návštevníkov (Pieniny a Zamagurie, Liptovská a Popradská kotlina a pod.) i úrovne poskytovaných služieb by malo dôjsť k odstráneniu často veľmi vysokých lokálnych i sezónnych časových koncentrácií v turistickej návštevности predovšetkým v oblasti Vysokých Tatier a s tým spojenými

nárokmi na čerpanie zdrojov (pitná voda, elektrická energia a pod.) a zneškodňovanie odpadov a odpadových vôd.

Významným prírodným zdrojom a potenciálom rozvoja riešeného územia i v európskom meradle sú klimatické podmienky vhodné na eliminačnú liečbu ochorení dýchacích ciest a alergií. Je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že podobné výsledky klimatickej liečby ako v kúpeľnom meste Vysoké Tatry nachádzajúceho sa v nadmorskej výške 800-1 350 m.n.m. sú napr. v Alpách dosahované až v nadmorskej výške 2 500 m.n.m., čo už je nevhodná nadmorská výška pre pobyt ľudí s ochoreniami kardiovaskulárneho systému.

Významným kritériom rozvoja obce, regiónu či štátu je prednostné využívanie domácich zdrojov. Veľmi výrazný potenciál obnoviteľných zdrojov v regióne vytvára priaznivé realizačné predpoklady na dosiahnutie energetickej sebestačnosti regiónu a ich prednostné využívanie by malo postupne odbúrať závislosť na dovoze energetických surovín z iných regiónov.

Významný potenciál veľkého množstva vodárenských vodných tokov predovšetkým v tatranskej oblasti s vysokou vodnatosťou a kvalitou vody vytvára predpoklady pre zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou i výstavbu malých vodných nádrží v Popradskej kotline s polyfunkčným využitím.

3.4 Strategické ciele a odporúčania

Na základe analýzy územia Tatier a vytvorenia vízie ideálneho stavu Tatier môžem stanoviť strategické ciele do budúcnosti a konkrétne odporúčania, ktoré by mali viesť k dosiahnutiu týchto cieľov. Ciele som stanovil pre 3 základné oblasti rozvoja územia Tatier (environmentálna, sociálna, ekonomická).

3.4.1 Environmentálny pilier

Zásadnou prioritou je zvýšenie investícií na ochranu životného prostredia, najmä pre oblasť ochrany prírody a krajiny. Ide o nárast podielu realizovaných investícií na

ochranu ŽP u celkových investícií realizovaných v regióne a tiež nárast podielu súkromných zdrojov na realizácii investícií do ochrany prírody a krajiny v regióne.

Navrhovanými opatreniami sú:

- zaistiť kontinuálny rast investícií vyčleňovaných v rámci verejných rozpočtov na ochranu životného prostredia,
- motivovať súkromný sektor k vyššej zodpovednosti za stav životného prostredia a krajiny v regióne,
- zaistiť správnu environmentálnu politiku okresov a obcí,
- zaistiť zodpovedajúcu štruktúru výdavkov z verejných rozpočtov.

Základom rozvoja územia je aj jeho optimálne využívanie, najmä vzhľadom k dlhodobému zabezpečeniu potrieb primárnej poľnohospodárskej a lesníckej produkcie a v súvislosti s rozvojom vidieka pri posilnení ekologických funkcií a stability podhorskej krajiny.

Odporúčam:

- podporovať zatrávňovanie dočasne neobhospodarovaných plôch a pozemkov s nižšou bonitou,
- zabezpečiť informovanosť subjektov primárneho sektora o existujúcich podporných programoch finančnej podpory,
- obnovu lesov zničených víchricou realizovať drevinami s vhodným druhovým a vekovým zložením,
- znížiť podiel neobhospodarovanej poľnohospodárskej pôdy z celkovej plochy regiónu,
- založiť trvalé trávne porasty,
- zalesniť vybrané neobhospodarované plochy,
- zvýšiť rozlohu obnovených lesných porastov na celkovej ploche postihnutej veternou kalamitou,
- preferovať výsadbu geograficky pôvodných druhov drevín,
- v územnom plánovaní striktne využívať dostupné nástroje na obmedzovanie živelnej výstavby,

- v súvislosti s novými stavebnými zámermi na území tatranského regiónu preferovať využívanie zdevastovaných plôch a objektov pred výstavbou na zelenej lúke.

V environmentálnej oblasti je tiež dôležité zníženie produkcie odpadov a predchádzanie ich vzniku spolu s dôrazom na environmentálne prijateľné nakladanie s nimi.

Navrhujem opatrenia:

- zvýšiť podiel separácie, recyklácie, materiálového a energetického využitia odpadov,
- podporiť vznik systému zberu a spracovania biologického odpadu,
- znížiť podiel skládkovaného odpadu na celkovom odpadovom hospodárstve v regióne,
- podporiť rozvoj spracovateľských kapacít integrovaného systému triedenia, separácie, následnej recyklácie a materiálového a energetického využitia komunálneho odpadu na území tatranského regiónu.

V tomto pilieri je nevyhnutný aj rozvoj technickej infraštruktúry environmentálnej oblasti zvýšením podielu investícií do technickej infraštruktúry. Je tiež potrebné podporiť využitie miestnych energetických zdrojov (biomasa, geotermálna a solárna energia, malé vodné elektrárne apod.) pre potreby obyvateľstva i služieb, zaviesť separovanie odpadu, zabezpečiť čistenie komunálnych odpadových vôd a zabezpečiť odkanalizovanie obyvateľov obcí v záujmovom území s napojením na čistiarne odpadových vôd.

Jednou z priorít environmentálnej oblasti je aj znižovanie ekologickej záťaže z dopravy, a to prostredníctvom nasledovných opatrení:

- realizovať preložky ciest a cestné prepojenia odstraňujúce bodové závady a znižujúce dopravnú náročnosť systému obsluhy územia,
- presmerovať nákladnú dopravu tranzitujúcu územím TANAP-u,
- doplniť systém magistrálnych cyklistických komunikácií a rekreačných cyklotrás v podhorí Vysokých Tatier a zvýšiť ich využívanie.

3.4.2 Sociálny pilier

V sociálnej oblasti je nevyhnutný rast zamestnanosti realizáciou programu podpory malého a stredného podnikania a zvýšením podielu samostatne zárobkových osôb. Čiastkovými cieľmi v oblasti zamestnanosti je v období rokov 2007-2013 stabilizovať registrovanú mieru nezamestnanosti na úroveň 7 %, znížiť podiel dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte nezamestnaných a zníženie percenta nezamestnanosti rómskeho obyvateľstva.

Opatrenia na dosiahnutie cieľov sú nasledovné:

- vytvárať pracovné príležitosti v kúpeľníctve a liečbe, v cestovnom ruchu, v agroturistike a kongresovej turistike, v obchodoch a službách naviazaných na cestovný ruch, v lesníctve, v poľnohospodárstve, v sezónnych službách spojených so športovými aktivitami (udržiavanie lyžiarskych vlekov, lyžiarskych terénov, bežec-kých tratí, turistických chodníkov), v sezónnych službách spojených s udržiavaním čistoty a poriadku,
- posilniť rekvalifikáciu a vzdelávanie zamestnancov,
- vypracovať metodiku, ktorá umožňuje zo strany štátu zvýhodňovanie podnikateľov, ktorí budú zamestnávať určité percento dlhodobo nezamestnaných,
- zvyšovať zamestnanosť občanov so zdravotným postihnutím prostredníctvom integrácie občanov so zdravotným postihnutím na trh práce,
- využiť kvality rómskeho etnika žijúceho v tomto území na základe zapojenia do cestovného ruchu (živá hudba a tanec, remeselná výroba),
- zapojiť dlhodobo nezamestnaných obyvateľov obcí do verejnoprospešných prác v obci,
- pri zadávaní štátnych zákaziek preferovať subjekty, ktoré (pri realizácii zákazky) vytvoria pracovné miesta pre dlhodobo nezamestnaných, špecificky Rómov; v rámci procedúry vyhlasovania verejných súťaží štátnymi orgánmi uplatňovať ako jedno z hodnotiacich kritérií počet takto vytvorených pracovných miest.

Prosperita regiónu sa môže opierať aj o systematický rozvoj programov verejnoprospešných prác a komunitných aktivít prispievajúcich k postupnému znižovaniu výdavkov z

verejných zdrojov na sociálne dávky spojené s nezamestnanosťou. Ide najmä o zvýšenie podielu dlhodobo nezamestnaných a registrovaných uchádzačov o zamestnanie zapojených do programov verejnoprospešných prác.

Odporúčania:

- pripraviť prehľad vhodných projektov a aktivít pre programy verejnoprospešných služieb v súlade s platnou legislatívou,
- v spolupráci s ostatnými socio-ekonomickými partnermi pripraviť programy verejnoprospešných prác a aktivít.

Prioritou je aj zvýšenie úrovne zdravotníckych a sociálnych služieb vrátane ich preventívnych a terénnych foriem. Parciálne ciele sú: zvýšiť počet miest v sociálnych zariadeniach pre dôchodcov a počet bytových jednotiek v domovoch s opatrovateľskou službou, zvýšiť ponuku preventívnych, alternatívnych a terénnych zdravotnícko-sociálnych služieb, optimalizovať počet miest v zariadeniach sociálnej starostlivosti, zabezpečiť vysokú kvalitu poskytovaných služieb v zdravotníctve a zlepšiť zdravotnú starostlivosť rómskeho obyvateľstva.

Pre oblasť zdravotníckych a sociálnych služieb sú navrhované tieto opatrenia:

- zaistiť finančné prostriedky z rôznych zdrojov (viaczdrojové financovanie) na vytvorenie efektívnej, kvalitnej a dostupnej siete preventívnych, alternatívnych a terénnych zdravotnícko-sociálnych služieb,
- podporiť finančne a materiálne neštátne neziskové organizácie pôsobiace v tejto oblasti s dôrazom na vytvorenie vhodných podmienok pre ich rozvoj a pôsobenie,
- optimalizácia siete zariadení sociálnej starostlivosti podľa súčasného stavu a prognózy vekovej štruktúry obyvateľstva.,
- na základe trendu starnutia obyvateľstva zvyšovať hlavne zariadenia pre starších obyvateľov,
- neinvestovať peniaze na výstavbu nových zdravotníckych zariadení, ale použiť ich predovšetkým na rekonštrukciu existujúcich zariadení,
- finančným ohodnotením zabrániť odlivu kvalifikovanej zdravotníckej pracovnej sily z riešených regiónov,

- zlepšiť prístup Rómov k zdravotnej starostlivosti a zvýšiť informovanosť Rómov o poskytovanej zdravotnej starostlivosti,
- zosilniť stredný zdravotný personál, aj z radov rómskej populácie, na praktickú zdravotnú starostlivosť priamo v teréne,
- zlepšenie očkovanosť v rómskej populácii.

Ďalšou oblasťou záujmu je podpora rozvoja ľudských zdrojov zameraná na zlepšovanie konkurencieschopnosti občanov regiónu na trhu práce prostredníctvom zvyšovania ich vzdelania a kvalifikácie, zvýšenie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Strategické ciele sú najmä: zvýšiť podiel obyvateľstva s dokončeným vysokoškolským vzdelaním, zvýšiť počet študentov VŠ, zvýšiť počet nových akreditovaných vzdelávacích a tréningových programov v súlade s potrebami regiónu, rozvoj ďalšieho vzdelávania formou rekvalifikačných kurzov vzdelávacích a informačných centier, zvýšiť vzdelanostnú štruktúru rómskeho obyvateľstva.

Navrhované opatrenia:

- v spolupráci s miestnymi zamestnávateľmi zabezpečiť dostatočný počet pracovných miest pre absolventov vysokých škôl,
- rozšíriť možnosti vysokoškolského vzdelávania v regióne,
- podporiť finančne a nefinančne inštitúcie zaoberajúce sa výskumom, vývojom a inováciami,
- podporiť vytvorenie technologického a inovačného inkubátora so zameraním aj na mladých ľudí,
- pripraviť a realizovať analýzu a identifikáciu vzdelávacích potrieb regiónu a vytvorenie databázy regionálnych kompetenčných modelov,
- vytvoriť stále fórum zamestnávateľov s cieľom aktualizácie existujúcich a prípravy nových študijných odborov pre odborné vzdelávanie vo formálnom i neformálnom systéme vzdelávania,
- presadiť princíp regionalizácie vzdelávacích a výskumných programov,
- poskytnúť obyvateľom riešeného územia možnosť ďalšieho vzdelávania,
- prispôbiť rekvalifikačné kurzy potrebám pracovníkov na trhu práce,

- zabezpečiť prepojenie trhu práce v riešených regiónoch so stredným školstvom a orientovať jednotlivé odbory na stredných školách na vyškolenie absolventov tak, aby sa ľahšie uplatnili na trhu práce,
- vzdelávanie a príprava nezamestnaných pre trh práce,
- projekt vzdelávania a prípravy pre trh práce uchádzačov o zamestnanie s neukončeným základným vzdelaním,
- znížiť percento rómskych detí navštevujúcich špeciálne školské zariadenia,
- zvýšiť percento rómskych žiakov navštevujúcich stredné školy.

Nevyhnutné v sociálnej oblasti je aj zlepšenie úrovne bývania (najmä v rómskych osadách) prostredníctvom nasledovných opatrení:

- obnova bytového fondu,
- posilniť a skvalitniť bytový fond v lokalitách v pásme TANAP-u,
- výstavba bytov nižšieho štandardu určená obyvateľom rómskych osídlení (vyžaduje sa pri nej aktívna účasť budúcich nájomníkov),
- vybudovanie základnej infraštruktúry v rómskych osídleniach.

Je potrebné tiež rozširovať, skvalitňovať a modernizovať siete oddychových, rekreačných a športových zariadení, a to najmä:

- výstavbou nových rekreačných a športových plôch a zariadení pre každodenné využitie v lokalitách trvalého bývania,
- výstavbou nových rekreačných a športových plôch a zariadení v rekreačných strediskách, prípadne na nových plochách mimo hraníc NP,
- budovaním rekreačných trás.

Zamerať sa treba aj na využitie kultúrneho dedičstva a rozšírenie informovanosti o kultúrnych pamiatkach vybudovaním nových informačných centier, čo povedie k zvyšovaniu kultúrnych a poznávacích zážitkov.

Odporúčam:

- rozšíriť sieť informačných centier viazaných priamo na najvýznamnejšie kultúrne pamiatky,
- využiť kultúrne dedičstvo v jeho urbanisticko-architektonickej komplexnosti v ďalšom rozvoji osídlenia s dôrazom na poznávací turizmus,
- obnoviť a sprístupniť nevyužívané objekty kultúrneho dedičstva pre cestovný ruch ako cieľ návštev a zariadenia služieb,
- pri prestavbe a dostavbe sídiel upraviť okolie objektov historicko-kultúrneho fondu,
- podporiť zvýšenie identity prostredia a vidieckeho rázu obcí,
- zvýšiť identitu prostredia horských turistických a liečebno-kúpeľných lokalít pri rekonštrukciách objektov a ďalšej novej modernej výstavbe,
- modernizácia existujúcich kultúrnych zariadení,
- rekonštrukcia nevyužívaných objektov a historických objektov,
- výstavba nových kultúrnych zariadení.

3.4.3 Ekonomický pilier

Prvou prioritou je zamerať sa na ekonomické oživenie riešeného územia s podporou existujúcich stabilizovaných podnikov vrátane tradičných odvetví a strategickými investíciami zabezpečiť podporu vzniku a rozvoja inovačných a environmentálne šetrných technologických odvetví. V tomto okruhu problematiky je potrebné zvýšiť HDP na obyvateľa v sledovanej oblasti, zvýšiť podiel podnikov a organizácií s ekologickým systémom riadenia, so schválenou environmentálnou politikou a posilniť adaptabilitu regionálnej ekonomiky rozšírením spektra odvetví a sektorov

V riešenej oblasti je nevyhnutné podporovať rozvoj malých a stredných podnikov orientovaných na znalostne orientovanú ekonomiku, vedu, výskum, inovácie, IT a zvýšiť ich podiel na zamestnanosti regiónu z celkového počtu zamestnaných.

Na území Tatier musí existovať efektívna podpora malého a stredného podnikania v oblasti cestovného ruchu, kúpeľníctva, obchodu, služieb. Táto podpora zvýši úroveň komerčnej vybavenosti v riešenom území prostredníctvom týchto opatrení:

- skvalitnenie poskytovania služieb obyvateľstvu a návštevníkom,
- skvalitnenie jednotlivých objektov pre poskytovanie komerčných služieb,
- budovanie nových objektov s kvalitou zodpovedajúcou horskému prostrediu a s primeranou kvalitou poskytovaných služieb.

Taktiež je potrebný rozvoj doplnkovej infraštruktúry cestovného ruchu, dosiahnuť trvalý pozitívny obrat v spôsobe využívania záujmovej oblasti pre cestovný ruch, znížiť zaťaženie exponovaných lokalít a maximalizovať prínos návštevníkov týchto lokalít pre miestne komunity a finančnú udržateľnosť miestnej ekonomiky. Čiastkovými cieľmi v tejto oblasti je ovplyvnenie návštevnosti záujmového územia, zvýšenie prínosu návštevníkov pre záujmové územie a tomu prispôsobenie infraštruktúry pri rešpektovaní ekologických limitov. Bolo by vhodné tiež vypracovať a implementovať vhodný informačný systém na zabezpečenie pravidelného monitoringu a hodnotenia. Cieľom by malo byť aj zvýšenie kvality prostredia v hlavných tatranských centrách (Štrbské Pleso, Smokovce, Tatranská Lomnica) na úroveň spĺňajúcej medzinárodné kritériá v oblastiach ekologickej, urbanistico-architektonickej a vybavenostnej.

Odporúčania na dosiahnutie cieľov:

- stanoviť presné limity únosnosti v jednotlivých lokalitách (počty osôb) na základe nového funkčného a priestorového usporiadania,
- každoročne realizovať jednotný, nezávislý a komplexný metodicky riadený prieskum v nasledujúcich oblastiach: komplexná inventarizácia všetkých kapacít služieb celého riešeného územia (počet lôžok, kategorizácia, reálna obsadenosť, atď.) a prieskum spokojnosti návštevníkov (účel ich pobytu, aktivity, výška a štruktúra výdavkov a pod.),
- pripraviť a inštalovať jednotný informačný systém destinácie,
- zvýšiť prínos návštevníkov počas pobytu prispôbením a inováciou doplnkových služieb a podporou predaja typických produktov miestnej ekonomiky,
- obmedziť zásahy do prírodného prostredia, uprednostniť prestavbu a rekonštrukciu pred novou výstavbou,
- odstrániť ekologicky, funkčne škodlivé a nevhodné prevádzky,
- podporiť rekonštrukciu historických budov,
- upraviť verejné priestory a chodníky pre peších,

- vybudovať pešie zóny v Starom Smokovci a Tatranskej Lomnici,
- odstrániť platené parkovanie na komunikáciách a vytvoriť sústredené parkoviská.

Ďalej je vhodné zaistiť inštitucionálnu kapacitu a ľudské zdroje pre rozvoj Vysokých Tatier prostredníctvom vybudovania stabilnej a profesionálne vedenej organizácie destinačného manažmentu, realizovania rôznych vzdelávacích aktivít vedúcich k rozvoju informačnej spoločnosti, vybudovania centra pre rozvoj nových zručností a kompetencií existujúcej a budúcej pracovnej sily v systéme neformálneho vzdelávania.

Navrhujem opatrenia:

- nový manažment územia si vyžaduje vytvorenie stabilnej a profesionálne vedenej organizácie destinačného manažmentu,
- vybudovať aspoň jedno vzdelávacie centrum zamerané na rozvoj nových zručností a kompetencií prostredníctvom celého spektra vzdelávacích aktivít,
- uľahčiť prístup ku vzdelávaniu znevýhodneným skupinám obyvateľstva prostredníctvom netradičných foriem vzdelávania napr. implementáciou projektu mobilného vzdelávacieho centra,
- realizovať pilotný prieskum vzdelávacích potrieb v okresoch Poprad a Kežmarok na vytvorenie a posilnenie väzieb medzi trhom práce a systémom rekvifikácií, vypracovanie kompetenčných modelov pre nové profesie v oblasti cestovného ruchu a následne pravidelný monitoring potrieb trhu práce.

Prioritou by mala byť aj snaha dosiahnuť výrazné pozitívne zmeny vo vnímaní Vysokých Tatier ako značky doma i v zahraničí na základe týchto opatrení:

- vytvoriť európsku značku Vysoké Tatry a umiestniť na trh produkty cestovného ruchu vytvorené na základe súčasných možností a potenciálu rozvoja,
- postupne ponuku rozširovať v nadväznosti na rozvoj organizácie destinačného manažmentu a to s prioritou na umiestňovanie produktov miestnej ekonomiky,
- vytvoriť a sprevádzkovať jednotný informačný systém pre návštevníkov.

V oblasti infraštruktúry by bolo vhodné zaviesť nový prepravný systém (tzv. Tatranská integrovaná doprava) prispôsobený špecifikám územia Národného parku Vysoké Tatry a podmienkam cezhraničnej koordinácie s poľským územím Vysokých Tatier.

Odporúčania v tejto oblasti sú:

- zaviesť do prevádzky a zabezpečiť jednotné manažovanie Tatranskej integrovanej dopravy,
- v rámci informačného systému dôsledne uplatňovať monitoring návštevnosti Vysokých Tatier s výstupom na prevádzkovú reguláciu dopravnej sústavy,
- na území Vysokých Tatier preferovať systém „zaparkuj a použi hromadnú dopravu“ znižujúci podiel jász,
- preferovať lokalizáciu dopravných uzlov (body prestupu medzi jednotlivými dopravnými systémami) v priestoroch s dominantnou väzbou na služby cestovného ruchu,
- zabezpečiť dostatočnú kapacitu a bezpečnosť na parkovacích a odstavných plochách v dopravných uzloch,
- zaviesť do praxe informačný systém dopravy Vysokých Tatier.

Pozornosť treba sústrediť aj na celkový rozvoj turizmu a turistických služieb, vrátane manažmentu a rozvoja kúpeľníctva. Tento rozvoj je možné dosiahnuť nasledovnými opatreniami:

- skvalitniť podmienky turizmu s cieľom dosiahnuť európsku kvalitatívnu úroveň,
- rozvíjať turizmus vo Vysokých Tatrách v úzkej spolupráci s Poľskom,
- rozvíjať proces turizmu v podtatranskom vidieckom osídlení,
- zabrániť devastácii prírodného vysokohorského prostredia v Tatrách zo strany nadmernej masovej návštevnosti,
- udržať liečebnú kúpeľnú funkciu v areáloch a zaradeniach,
- dosiahnuť špičkovú úroveň prostredia a služieb pre zimné športy, najmä vo Vysokých Tatrách pre alpské a severské disciplíny a to nielen na športovej, ale aj rekreačnej úrovni,
- zabezpečiť územné a priestorové podmienky pre uskutočňovanie turistických disciplín,

- dosiahnuť predĺženie pobytu návštevníkov,
- vybudovať v mestách Liptovský Mikuláš a Poprad športoviská pre masovú návštevnosť (športové haly, zimné štadióny, kryté plavárne),
- dosiahnuť rozvoj kongresového a edukačného turizmu.

ZÁVER

Prírodné hodnoty Tatranského národného parku sú z národného aj medzinárodného pohľadu mimoriadne významné. Z hľadiska biodiverzity ide o jedinečné a v celosvetovom meradle neopakovateľné vysokohorské územie. Preto by mala existovať snaha a zodpovednosť za ochranu a zachovanie tohto územia. Jednotlivé záujmové skupiny vidia spôsoby využívania územia Tatier rôzne. Ekológovia a ochranári deklarujú využívanie Tatier len čisto v súlade s ich prírodným potenciálom a limitmi, ktoré vyplývajú z funkcie národného parku. Potenciálni investori a rôzne finančné skupiny sa zameriavajú na ekonomický aspekt Tatier a majú vízie na ich komerčné využívanie. Obidva prístupy majú svoje klady aj zápory. Určite nie je žiaduce, aby rozvoj územia Tatier stagnoval, ale na druhej strane ani prebudovanie Vysokých Tatier na zábavný park nie je najvhodnejšou alternatívou.

V tejto súvislosti by malo byť prioritou prijatie novej zonácie. Efektívna zonácia celého územia Tatier by bola riešením patovej situácie medzi investormi a ochranármi a prispela by k rozvoju územia Vysokých Tatier ako aj k zlepšeniu životnej úrovne v celom regióne Tatier.

Zároveň je potrebné znížiť vplyvy katastrofy z novembra 2004 na minimum, v maximálnej možnej miere imitovať pôvodnú prírodu, dbať na správnu regeneráciu lesa, aby Tatry neustále lákali ľudí a tým prinášali prosperitu regiónu.

Pre budúci osud Tatier ako skutočného národného parku je podstatné, aby sa dokázalo zabezpečiť fungovanie prírodných procesov, ktoré sú nevyhnutným predpokladom zachovania prírody a tiež aby sa väčšina investícií na rozvoj turizmu presunula do podhoria Tatier. Podhorie Tatier by malo byť akousi vstupnou bránou do najcennejších území národného parku a budovaním efektívnej infraštruktúry by bol tento prístup rýchly a ekologický. Takéto riešenie by pomohlo rozvoju miestnej ekonomiky a zároveň by zachovalo pôvodnú tvár najmenších svetových veľhôr.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAŠOVSKÝ, O., LAUKO, V.: *Úvod do regionálnej geografie*. SPN, Bratislava 1990. ISBN 80-86119-91-4.
- [2] BELAJOVÁ, A., FÁZIKOVÁ, M: *Regionálna ekonomika*. SPU, Nitra 2002. ISBN 80-86131-63-7.
- [3] BUČEK, J.: *Priestorová ekonomika*. SPN, Bratislava 1992. ISBN 80-247-1458-2.
- [4] KOLEKTIV CITY UNIVERSITY BRATISLAV: *Environmentálna politika v medzinárodnom kontexte*. CUS, Bratislava 2005. ISBN 2569-569-88
- [5] IVANIČKOVÁ, A.: *Regionalizácia a priestorová organizácia regionálneho rozvoja*. Ekonóm, Bratislava 1998. ISBN 80-32145-6-2
- [6] HAMALOVÁ, M., TVRDOŇ, J., ŽÁRSKA, E.: *Regionalistika. Inštitút pre verejnú správu*. SPN, Bratislava 1997. ISBN 80-5214-32-8
- [7] MAIER, G., TODTLING, F.: *Regionálna a urbanistická ekonomika – teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. ELITA, Bratislava 1998. ISBN 80-6173-9-1
- [8] MAIER, K.: *Paralely odlišností medzi územím a stategickým plánovaním*. ROAD Praha 2000. ISBN 80-8956-32-0
- [9] KRAJČOVIČ, R.: *Štúdiá trvalo udržateľného rozvoja mesta Vysoké Tatry*. Vysoké Tatry 2005.
- [10] TVRDOŇ, J., HAMALOVÁ, M., ŽÁRSKA, E.: *Regionálny rozvoj*. SPN, Bratislava 1995. ISBN 80-247-0401-3.
- [11] *ÚZEMNÝ PLÁN MESTA VYSOKÉ TATRY*. [on line] 2004 [cit. 10. 04. 2008]
<http://www.vysoketatry.sk/main.php?id_menu=14813&firmy_slovenska_flag>
- [12] *Tatry pre ľudí*. [on line] 2007 [cit. 11. 04. 2008]
<<http://www.biospotrebitel.sk/clanok/1079-tatry-pre-ludi.htm>>
- [13] *Kalamita v meste Vysoke Tatry*. [on line] 2004 [cit. 11. 04. 2008]
<<http://relax.etrend.sk/58576/cestovanie/kalamita-tatry-znicila-aj-prebudila>>
- [14] *Tatry*. [on line] 2007 [cit. 11. 04. 2008]
<http://www.envira.sk/03_06pdf/tatry.pdf>

- [15] *Podpora regionálneho rozvoja v SR* [on line] 2005 [cit. 11. 04. 2008]
<<http://www.isomi.sk/eu/detail.aspx?id=50&idd=20>>
- [16] www.enviro.gov.sk [on line] 2008 [cit. 11. 04. 2008]
- [17] www.sazp.sk [on line] 2008 [cit. 11. 04. 2008]
- [18] www.tanap.org [on line] 2008 [cit. 11. 04. 2008]
- [19] Nariadenie vlády SR č. 58/2003, ktorým sa vyhlasuje Tatranský národný park
- [20] Zákon č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja
- [21] Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny
- [22] Zákon č. 351/2004 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [23] Zákon č. 326/2005 Z.z. o lesoch

ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A ZKRATIEK

D1 Diaľničný úsek medzi mestami Bratislava – Košice.

EÚ Európska únia.

HDP Hrubý domáci produkt.

IT Informačné technológie.

NPR Národná prírodná rezervácia.

p. a. Ročná úroková miera.

PR Prírodná rezervácia.

TANAP Tatranský národný park – Vysoké Tatry.

TLD Tatranské lanové dráhy – Tatranská Lomnica.

ŽP Životné prostredie.

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obr. 1. Vzťahy podniku k okoliu.....	24
--------------------------------------	----

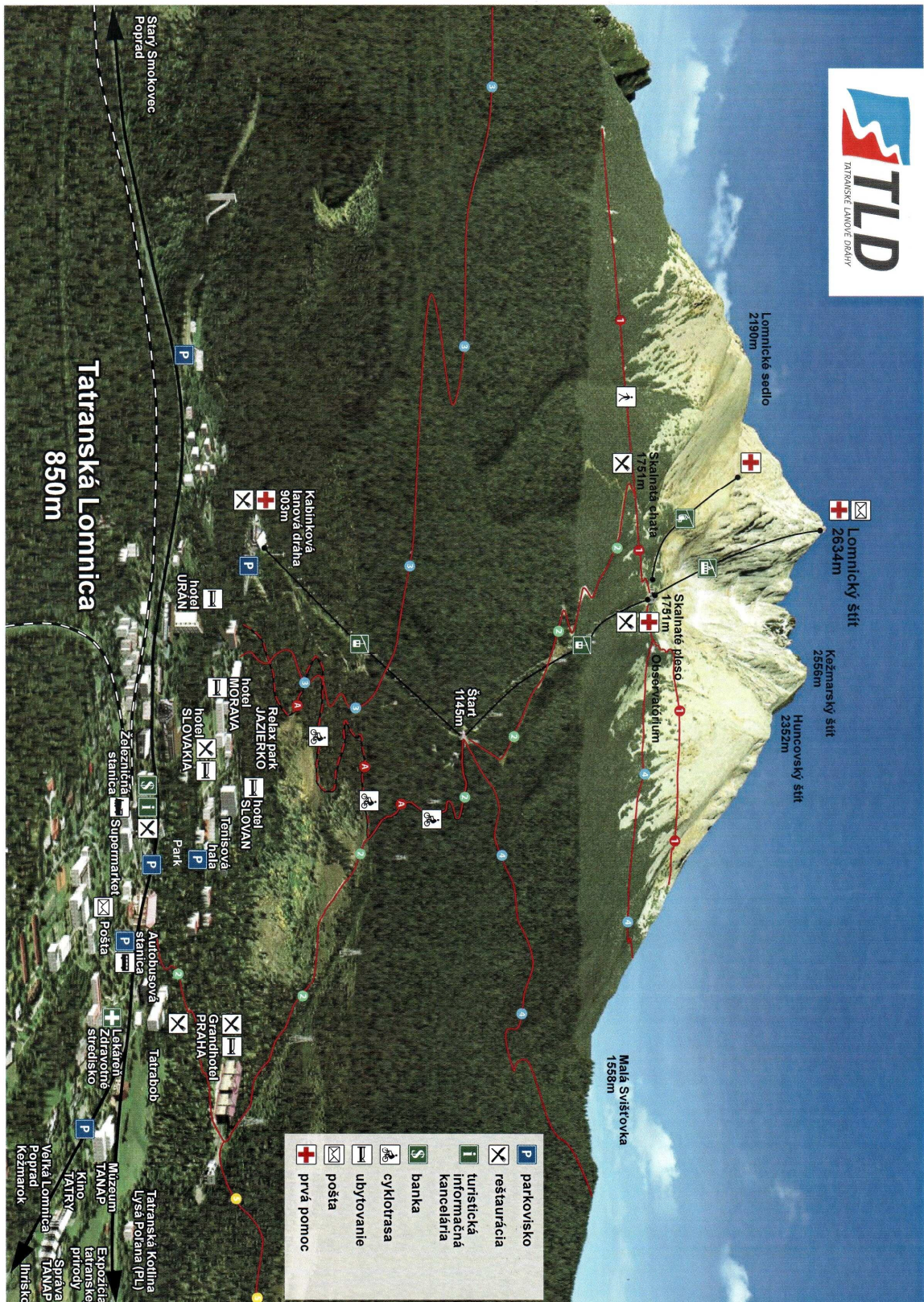
ZOZNAM TABULIEK

Tab. 1. Prehľad investícií v meste Vysoké Tatry v rokoch 2005-2009 (v mil. Sk).....	69
---	----

ZOZNAM PRÍLOH

- P1 Súčasný stav TLD Skalnaté pleso.
- P2 Plánovaná rekonštrukcia TLD Skalnaté pleso.
- P3 Zonácia Vysokých Tatier.
- P4 Navrhovaná architektúra pre oblasť Vysokých Tatier.

P1 Súčasný stav TLD Skalnaté pleso

P2 Plánovaná rekonštrukcia TLD Skalnaté pleso

P3 Zonácia Vysokých Tatier

ZONÁCIA TATIER - KAŽDÝ NA SLOVENSKU JU VIDÍ INÁČ

Zona A najvyššej ochrany prírody bez zásahov človeka
+ Návrh TANAP-u   **Návrh ministerstva pôdohospodárstva**

Miesto, z ktorého sa má podľa ministra pôdohospodárstva vyťažiť drevo.

Počiatkom všetkých sporov medzi ochranármi, ministerstvom a podnikateľmi sú lesy, ktoré by všetci okrem ochranárov radi vyťažili:

- **Červená dolina** by chceli rozširovať zjazdovky a lyžiarske strediská
- **Jarná dolina** lesy nie sú spokojní so štátnou finančnou kompenzáciou. Lesy by najradšej vyťažili sami. Keďže im to zatiaľ ešte nepovoľuje, považujú to za prejav nereflektovania ľudských práv.
- **Čierna dolina** chcú prostredníctvom lei zriadovateľa ministerstva pôdohospodárstva znížiť stupeň ochrany púštaní a ľahé v dolinách.

Tichá dolina

Graf: SME

P4 Navrhovaná architektúra pre oblasť Vysokých Tatier.

